

Daghemspersonalens möjligheter att hjälpa utsatta barn

En undersökning av daghemspersonalens rättigheter och skyldigheter gällande upprättande av brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott

Ellinor Nyman

11/2023

REFERAT

Författare: Ellinor Nyman

Lärdomsprovets form: Rättsvetenskapligt

Offentlighetsgrad: Offentligt

Handledare: Sabina Jordan och Joachim Mattfolk

Examen: Polis (YH)

I det här lärdomsprovet behandlas daghemspersonalens rättigheter och skyldigheter att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott. Ytterligare behandlas hur daghemspersonal skall gå till väga för att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan.

I undersökningen har information samlats in från lagtexter, regeringspropositioner, domstolsbeslut, expertutlåtanden och myndighetsanvisningar. Rättsdogmatisk forskningsmetod har använts vilket innebär att olika källor jämförs med varandra för att utreda rättsläget.

Resultatet visar att daghemspersonal har en skyldighet att anmäla misshandel och grov misshandel till polisen. Omständigheter och uppgifter kring lindrig misshandel har daghemspersonal rätt att anmäla till polisen för bedömning av ett hot mot liv eller hälsa eller för förhindrande av en hotande gärning eller när det finns skäl att misstänka att någon riskerar att utsättas för våld. En brottsanmälan kan göras genom att uppsöka en polisstation eller elektroniskt. Vid en misstanke om misshandelsbrott har daghemspersonalen även en skyldighet att göra en barnskyddsanmälan. En barnskyddsanmälan kan göras vid socialjourens byrå, genom telefonsamtal eller elektroniskt till barnskyddet. I alla nödsituationer bör man ringa nödnumret 112.

Det är i första hand polisens uppgift att sätta en brottsrubricering på en händelse. Daghemspersonal måste enbart kunna berätta om händelsen. Vid osäkerhet kan man konsultera polisen eller barnskyddet. Generellt är tröskeln för att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan låg.

Sidantal: 45

Månad och år då granskningen skett: November 2023

Nyckelord: Brottsanmälan, Barnskyddsanmälan, Misshandel, Barn, Förundersökning, Daghemspersonal, Polis

TIIVISTELMÄ

Kirjailija: Ellinor Nyman

Opinnäytetyön muoto: Oikeustieteellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Sabina Jordan ja Joachim Mattfolk

Tutkinto: Poliisi (YH)

Tämä opinnäytetyö käsittelee päiväkotihenkilökunnan oikeuksia ja velvollisuuksia tehdä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus, kun lapsi epäillään joutuneen pahoinpitelyrikoksen uhriksi. Lisäksi käsitellään miten päiväkotihenkilökunta voi tehdä rikosilmoituksia ja lastensuojeluilmoituksia.

Tutkimuksessa tiedot on kerätty tietoja lakiteksteistä, hallituksen esityksestä, tuomioistuinratkaisuksista, asiantuntijanlausunnoista ja viranomaismääräyksistä. Oikeusdogmaattinen tutkimusmenetelmä on käytetty, mikä tarkoittaa, että eri lähteitä on vertailtu toisilleen, jotta oikeustila selviää.

Tulokset osittavat, että päiväkotihenkilökunta ovat velvollisia ilmoittaa pahoinpitelyjä ja törkeitä pahoinpiteilyjä poliisille. Päiväkotihenkilökunnalla on oikeus ilmoittaa olosuhteista ja antaa tietoja poliisille, henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran arvioimiseksi tai uhkaavan teon estämiseksi tai kun on syytä epäillä, että joku on vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Rikosilmoitus voidaan tehdä menemällä poliisiasemalle tai sähköisesti. Päiväkodin henkilökunnalla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he epäilevät pahoinpitelyrikosta. Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä käymällä sosiaalipäivystykseen virastossa, puhelimitse tai sähköisesti lastensuojeluyksiköön. Kaikissa hätätilanteissa on soitettava hätänumeroon 112.

On ensisijaisesti poliisin tehtävä määrätä mikä rikosnimike on kyseessä. Päiväkotihenkilökunnan täytyy ainoastaan kertoa tapahtumasta. Epäselvissä tapauksissa voidaan kysyä neuvoa poliisilta tai lastensuojeluyksiköstä. Yleensä kynnys tehdä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus on matala.

Sivumäärä: 45

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Marraskuu 2023

Avainsanat: Rikosilmoitus, Lastensuojeluilmoitus, Pahoinpitely, Lapsi, Esitutkinta, Päiväkotihenkilökunta, Poliisi

Innehåll:

1 INLEDNING.....	1
1.1 Syfte	2
1.2 Avgränsning.....	3
1.3 Tidigare lärdomsprov	3
2 MATERIAL OCH METOD.....	4
2.1 Metodologiska utgångspunkter	5
2.2 Materialinsamlingsmetod.....	5
2.3 Analysmetod	6
2.4 Validitet och reliabilitet	8
2.5 Etiska aspekter	8
3 BARN SOM BROTTSOFFER.....	9
3.1 Definitionen av våld.....	9
3.2 Brott mot barns liv och hälsa	11
3.2.1 Misshandel	11
3.2.2 Grov misshandel.....	13
3.2.3 Lindrig misshandel.....	14
3.2.4 Bedömning kring lindrig misshandel, misshandel och grov misshandel	14
3.2.5 Tecken på att barn blivit utsatta för våldsbrott.....	15
3.2.6 Påverkan av våldsbrott på barn	17
3.3 Processer inom förundersökning och barnskydd.....	19
3.3.1 Upprättande av brottsanmälan och barnskyddsanmälan	20
3.3.2 Barn i förundersökningen.....	21
3.3.3 Samarbete mellan myndigheter	22
4 BESTÄMMELSER KRING UPPRÄTTANDE AV BROTTSSANMÄLAN OCH BARNSKYDDSANMÄLAN FÖR ANMÄLNINGSSKYLDIGA	23
4.1 Betydelsen av barnskyddslagen och lagen om småbarnspedagogik.....	23
4.2 Skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan	23
4.2.1 Uppgörande av barnskyddsanmälan utan dröjsmål	25
4.3 Skyldigheten att göra en brottsanmälan	26
4.3.1 Skäl att misstänka	27
4.4 Underlåtenhet att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan	28
5 BESTÄMMELSERNAS TILLÄMPNING PÅ DAGHEMSPERSONAL.....	29
5.1 Barnskyddsanmälan.....	29
5.2 Brottsanmälan.....	30

5.2.1 När har daghemspersonalen skäl att misstänka brott?	31
5.2.2 Samarbete mellan polis och daghemspersonal.....	31
5.3 Daghemspersonalens sekretess och rätt att anmäla uppgifter till polisen.....	31
6 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	33

1 INLEDNING

Det finns många undersökningar som handlar om barns uppväxt, utveckling och välmående. Barns rättigheter och välmående är ett aktuellt ämne som ofta diskuteras i medier och i det vardagliga livet. Dessutom har barns rättigheter förbättrats och är idag något som värderas högt i Finland. Brottanmälningar till polisen och barnskyddsanmälningar har blivit en viktig hörnsten i Finlands kamp mot våld mot barn.

År 2021 anmäldes 6,9 % fler händelser gällande föräldrars våld mot barn jämfört med år 2020. Över 2400 händelser kom till myndigheternas kännedom. (Statistikcentralen 2022.) Antalet barnskyddsanmälningar har ökat de senaste åren. År 2022 gjordes en barnskyddsanmälan för 98 634 barn, det vill säga 9,1 % av alla barn i Finland berördes. (Institutet för hälsa och välfärd – Statistikrapport 24/2023.)

När det gäller våld mot barn är det viktigt att i ett tidigt skede påpeka att alla barn har rätt till personlig säkerhet och skall skyddas mot utnyttjande (Institutet för hälsa och välfärd 2023). Barns rättigheter stadgas i FN:s konvention om barnets rättigheter. Konventionen lagstodgades i Finland år 1991. (Barnombudsmannen 2023.) I konventionen finns 54 artiklar som tryggar barns rättigheter. Det framkommer i konventionen att alla barn har rätt till en trygg uppväxt och barn skall skyddas från alla varianter av våld och försummelse. I alla situationer där ett beslut som berör barn fattas, ska barnets bästa komma först. Barn har även rätt till utveckling och till sina liv, samt till egna åsikter. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.) Att använda våld i syfte att uppfostra barn är våld mot barn och något som idag inte tillåts. Barn kan bli utsatta av våld av vem som helst, en närstående, okänd eller av andra barn. Typen av våld och omständigheterna styr även vilka åtgärder som vidtas och hur akuta åtgärderna är. (Institutet för hälsa och välfärd 2022.) För att stoppa brott som ett barn blir utsatt för är det därför viktigt att vuxna är medvetna om och agerar enligt sina skyldigheter och arbetsuppgifter. Daghemspersonal kan i många fall vara de utomstående vuxna som upptäcker att allt inte står rätt till hos ett barn.

Den 13 maj 2012 dödades 8-åriga Eerika brutalt av sin pappa och styvmor i Helsingfors. Flera barnskyddsanmälningar hade gjorts innan Eerika dog. (Svenska Yle 2015.) Åtal väcktes mot 4 socialarbetare, 5 läkare och två hälsovårdare. Av dessa dömdes 2 socialarbetare för *brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet*. (Svenska Yle 2015.) Ingen brottanmälan hade gjorts till polisen trots att flera tecken på misshandel fanns (Hufvudstadsbladet 2015). Detta fall väckte stor uppmärksamhet i medierna och en stor förundran över hur detta inte kunde stoppas när så många myndigheter var inblandade. Monika Poussauner, ledande socialarbetare inom Helsingfors barnskydd, uttalade sig i Eerika fallet att hon önskar att de som träffar barn i deras vardag kontaktar barnskyddet snabbare ifall

de misstänker att något inte står rätt till. Vidare uttalade sig Poussauner om att till exempel daghemspersonal "har en onödigt hög tröskel att anmäla". (Svenska Yle 2014.) Det här exemplet betonar vikten av samarbete mellan myndigheter och skapar en ögonöppnare för hur viktiga barnskyddsanmälningar och brottsanmälningar kan vara.

Detta lärdomsprov behandlar daghemspersonalens rättigheter och skyldigheter att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott. Lärdomsprovet behandlar inte misshandel som skett vid daghemmen utan misshandel som skett utanför daghemmen, till exempel i hemmen.

Lärdomsprovet kan fungera som stöd när daghemspersonal skall besluta vilka åtgärder som ska vidtas när ett barn misstänkts blivit utsatt för misshandelsbrott. Dessutom samlas viktig information från olika lagar, anvisningar och annan officiell information på ett och samma ställe. Eftersom information samlas på ett och samma ställe kan man anta att daghemspersonalen får en konkret nytta av lärdomsprovet när beslut behöver tas gällande brottsanmälan och barnskyddsanmälan. Daghemspersonalen hittar även olika lagar och källor i detta lärdomsprov som de själva kan fördjupa sig i för att bilda sig en egen uppfattning. Lärdomsprovet kan även fungera som en guide för poliser när de möter daghemspersonal i sitt arbete.

1.1 Syfte

Syftet med lärdomsprovet är att reda ut daghemspersonalens rättigheter och skyldigheter att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott. Ytterligare utreds hur daghemspersonal skall gå till väga för att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan.

Till detta lärdomsprov har en forskningsfråga utformats för att förtydliga vad den här undersökningen går ut på och för att förtydliga vad forskningen ämnar besvara. Forskningsfrågan lyder:

1. När har daghemspersonal rättighet och skyldighet att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott?

Materialet har främst samlats in från lagtext, regeringspropositioner, domstolsbeslut och från officiella anvisningar. De utvalda lagarnas syfte och innehåll samt annat utvalt material har tolkats genom metoden rättsdogmatism.

1.2 Avgränsning

I lärdomsprovet ligger fokus på att behandla daghemspersonalens rättigheter och skyldigheter gällande att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott. Andra brottsrubriceringar inkluderas inte, eftersom materialet skulle bli för stort för detta lärdomsprov. I stället presenteras mer djupgående information om barn som utsätts för misshandelsbrott och specifikt gällande daghemspersonalens åtgärder, det vill säga uppgörande av brottsanmälan och barnskyddsanmälan.

Lärdomsprovet riktar sig i första hand till daghemspersonal, men även övriga personer som arbetar med barn kan ha nytta av informationen som framkommer. Där benämningen *barn* används inkluderas alla personer i åldern 0–18 år. Trots detta riktar sig lärdomsprovet främst till daghemspersonal som arbetar med barn i åldern 0–6 år.

I lärdomsprovet kommer i första hand brottsanmälan behandlas, men eftersom innehållet handlar om barn som misstänks blivit utsatta för misshandelsbrott och riktar sig till daghemspersonal blir även barnskyddsanmälan aktuell. Av den orsaken kommer barnskyddsanmälan behandlas i andra hand.

1.3 Tidigare lärdomsprov

Sari Rantala & Laura Vanharanta från Polisyreshögskolan har skrivit lärdomsprovet: *Päiväkotien ja poliisin välinen yhteistyö lasta koskevissa rikosasioissa*¹(2022). I lärdomsprovet behandlas daghemspersonalens och polisens samarbete gällande barn i daghemsålder som misstänks blivit utsatta för brott (Rantala & Vanharanta 2022, 5). Syftet med Rantalas och Vanharantas (2022) lärdomsprov var att undersöka daghemspersonalens och polisens skyldigheter och åtgärder gentemot barn i daghemsålder som blivit utsatta för brott. Ytterligare var syftet att ta reda på när daghemspersonal tar kontakt med polisen och hur de uppfattar samverkan med polisen. Genom kvalitativ forskning undersöktes hurdan utbildning daghemspersonal anser att de tagit del av gällande ett misstänkt brott mot barn. I forskningen klargjordes när daghemspersonal skall göra barnskyddsanmälan och när daghemspersonal skall ta direkt kontakt med polisen. (Rantala & Vanharanta 2022, 2.) Ett frågeformulär sändes ut till fyra offentliga daghem på olika platser i södra Finland. (Rantala & Vanharanta 2022, 6). I resultatet framkom att de flesta respondenter hade fått utbildning gällande hur de ska handla när brott misstänks mot barn men endast 55 % av respondenterna visste i vilka fall de skall kontakta polisen eller socialmyndigheten. Resultatet visade även att 55 % inte ansåg att det var svårt att ingripa i olika situationer. I undersökningen

¹ Daghemmens och polisens gemensamma samarbete gällande barn i brottmål (Min översättning)

konstaterades att samarbetet och tilliten till polisen som samarbetspartner kan förbättras. (Rantala & Vanharanta 2022, 33–36.)

Janina Sundström har skrivit examensarbetet *”Vi väntar och ser...” - En kvalitativ studie i hur daghemspersonal hanterar misstänkt försummelse av barn* vid yrkeshögskolan Novia 2014. Arbetet gick ut på att ta reda på hur daghemspersonal agerar när ett barn misstänks blivit försummat i hemmet. Syftet var även att klargöra hur försummelse förhåller sig till anmälningsskyldigheten som daghemspersonal har. (Sundström 2014, 2.) Sundström (2014, 31) intervjuade 5 personer som arbetade i daghem i en kommun i Österbotten. Alla intervjuade hade upplevt att barn blivit försummade, men endast en hade gjort barnskyddsanmälan, delvis på grund av försummelsen. Sundström (2014) kunde i sitt examensarbete konstatera att daghemspersonalens tröskel för att göra en anmälan till barnskyddet är hög, trots skyldigheten i lag. Alla som blev intervjuade uppgav ”rädslan till att ha fel” som en orsak till att barnskyddsanmälan inte görs. Flera intervjuade uttryckte även en ovisshet om var gränsen för att behöva göra en barnskyddsanmälan går. (Sundström 2014, 45–47.)

Heidi-Jessica Lahola har skrivit examensarbetet *”Man tänker nog till en och två och tre gånger...” - En kvalitativ studie om barntädgårdslärares upplevelser och uppfattningar om barnskyddsanmälningar* vid yrkeshögskolan Novia 2014. Syftet med lärdomsprovet var att ta reda på barntädgårdslärares upplevelser och uppfattningar om barnskyddsanmälningar. En kvalitativ forskningsmetod användes och fyra barntädgårdslärare intervjuades. (Lahola 2014, 2.) Resultatet visade på att barntädgårdslärarna känner sig mycket osäkra kring deras egna iakttagelser, innebörden av en barnskyddsanmälan och rädslan över att göra en anmälan som inte är berättigad. (Lahola 2014, 25.)

Alla dessa undersökningar visar på att daghemspersonal känner sig osäkra kring att göra främst barnskyddsanmälan. Man kan även anta att ifall en barnskyddsanmälan känns svår att göra känns en brottsanmälan ännu svårare att göra. Ovanstående tidigare undersökningar visar på att mera utbildning och kunskap borde spridas gällande upprättande av barnskyddsanmälan och brottsanmälan till daghemspersonal. Detta lärdomsprov kan på så vis anses viktigt.

2 MATERIAL OCH METOD

Detta kapitel innehåller information om lärdomsprovets metodologiska utgångspunkter. Jag presenterar metoden som jag har använt och motiverar varför jag har använt just den metoden i det här arbetet.

2.1 Metodologiska utgångspunkter

Forskning börjar med att välja ett ämne och att sedan utforma en forskningsfråga. Ett forskningsproblem är något som behöver förklaras. (Danefjord 1999, 4–6.) En juridisk fråga handlar om något som behandlar tolkning eller systematisering av en bestämmelse och information sökes om rättssystemets innehåll (Kolehmainen 2015, 111). Forskningsfrågan i mitt lärdomsprov lyder ” När har daghemspersonal rättighet och skyldighet att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott?”. Frågan kan anses som ett forskningsproblem som behöver förklaras för att få ett svar. Frågan kan även anses vara en juridisk fråga, eftersom information sökes om rättssystemets innehåll.

I mitt lärdomsprov har jag valt att använda metoden *rättsdogmatik*. Rättsdogmatisk forskning beskrivs som forskning vars syfte är att ge en systematisk redogörelse av regler och begrepp som styr ett visst rättsområde eller en rättslig institution. Samtidigt analyseras förhållandet mellan dessa regler och begrepp för att lösa oklarheter i lagstiftning. (Smits 2015, 210.) Det kan anses finnas tre syften med rättsdogmatisk forskning. Dessa är att beskriva, fastställa och motivera juridik. Först bör lagstiftningen beskrivas och efter det bör sådana praktiska lösningar sökas som passar rättssystemet bäst. Till sist kan rättsdogmatisk forskning fungera som en motivering till lagstiftningen. Juridik handlar om normer för människors beteende, medan rättsdogmatisk forskning betonar vilka dessa normer är. (Smits 2015, 213–219.) Till rättsdogmatisk forskning hör även systematisering av lag. Systematiseringen handlar om att lägga fram rättsliga ställningstaganden i ett organiserat format. (Kolehmainen 2015, 128.) Rättsdogmatisk forskning handlar med andra ord om att tolka och systematisera lag (Hirvonen 2011, 22).

Vid val av metod till mitt lärdomsprov övervägde jag olika metoder och dess för- och nackdelar med varandra. Jag kom fram till att utifrån forskningsfrågan jag vill besvara, passar den rättsdogmatiska metoden bäst, eftersom det är just lagstiftning jag redogör för, tolkar och drar samband mellan, vilket passar väl in på Smits (2015) beskrivning av metoden.

2.2 Materialinsamlingsmetod

Rättskälleläran bestämmer det juridiska material som kan användas av vetenskapen om tolkning och systematisering av juridisk forskning (Tuori 2000, 174 i Hirvonen 2011, 41). Rättskällor utgör grunden där tolkningen börjar och rättskällorna kan rangordnas och vägas mot varandra (Hirvonen 2011, 41). Rättskällor består av *auktoritetskällor* och *sakkällor*. Till *auktoritetskällor* hör lag, lagberedningsarbeten, domstolsavgöranden och rättsvetenskap. Av dessa är lag starkt bindande, lagberedningsarbeten och domstolsavgörande svagt bindande och rättsvetenskap tillåtande. Till

sakkällor hör sedvänja, rättsliga principer, moral och verkliga argument. Av dessa är sedvänja starkt bindande och de övriga tillåtna. (Hirvonen 2011, 43.)

Det är många val som måste göras för att välja relevanta källor och valet av material beror på den exakta forskningsfrågan (Smits 2015, 211 & 225). Källorna i lärdomsprovet är noggrant utvalda, vilket framgår i stycket nedan och källkritiken har beaktats genom lärdomsprovsprocessen. Materialet jag har valt att använda, för att besvara forskningsfrågan, kommer huvudsakligen från lagtext. Jag har valt ut lagar och paragrafer där daghemspersonalens skyldigheter och rättighet gällande att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan framkommer. Denna information kommer bland annat från barnskyddslagen (417/2007), lagen om småbarnspedagogik (540/2018) och strafflagen (39/1889). Utöver detta har jag presenterat olika regeringspropositioner, domstolsbeslut, expertutlåtanden från rättsvetenskap och utlåtanden från myndigheter samt myndighetsanvisningar.

Lagstiftning kan anses komma från en *auktoritetskälla* som är starkt bindande, medan prejudikat, domstolsavgöranden och expertutlåtanden från rättsvetenskap kan anses komma från en *auktoritetskälla* som är svagt bindande. Olika anvisningar och utlåtanden från myndigheter kan anses komma från *sakkällor* som är tillåtna och de ligger alltså under resterande källor i rättskälleläran. Deras rättsverkan är lägre än resterande källor. Tillförlitligheten i dessa källor är även lägre än till exempel lagtext och regeringspropositioner. Trots detta är källorna tillåtna och skall inte underskattas helt och hållet. En källa som kan klassas som en *sakkälla* som är tillåten är till exempel Institutet för hälsa och välfärds hemsida. Lagtexten presenteras för att informera om vad som står i Finlands lag idag medan regeringspropositionerna, domstolsavgörandena, expertutlåtanden och myndighetsanvisningarna presenteras för att visa hur de förhåller sig till lagen. Slutligen har slutsatser dragit, utgående från lagtexten och det som framkommer i de övriga källorna, om hur forskningsfrågan bör tolkas.

2.3 Analysmetod

Det centrala i en rättsvetenskaplig metod är en tankeövergång från fakta och normer till en bestämd juridisk tolkningsmening (Siltala 2003, 498 i Hirvonen 2011, 38). Att komma fram till en eller flera specifika tolkningsmeningar är det jag strävat efter i mitt lärdomsprov. Tolkningsmetoderna kan även delas upp i olika tolkningsnormer. Dessa normer är *bokstavlig, systematisk, historisk, jämförande, restriktiv och extensiv, analog, teleologisk, värdebaserad och objektiv tolkning*. Bokstavlig tolkningsnorm innebär att tolka texten utifrån ordalydelsen. *Systematisk tolkningsnorm* innebär att till exempel rättsliga normer, rättsteorier och rättsordningen som helhet beaktas vid tolkning av uttryck. *Historisk tolkningsnorm* innebär att lagstiftarens avsikt klagörs och förarbetena till lagen utreds.

Jämförande tolkningsnorm innebär att två länders lagstiftning jämförs med varandra. *Restriktiv och extensiv tolkningsnorm* innebär att man tillämpar lagen på ett mindre eller större område än vad man skulle komma fram till om lagen lästes bokstavig. *Restriktiva och expansiva tolkningsnormer* är alltså motsatser till varandra. *Analog tolkningsnorm* innebär att en rättslig norm jämförs med och tillämpas på ett likande fall som står utanför lagtexten. *Teleologisk tolkningsnorm* innebär att förordningens mål undersöks och konsekvenser av de olika tolkningsalternativen bedöms. Till sist väljs det tolkningsalternativ som främjar förordningens mål bäst. *Värdebaserad tolkningsnorm* innebär att uttryck i lagtext tolkas så att de stöder olika grundläggande värden, till exempel de mänskliga rättigheterna eller rättsstatsprincipen. *Objektiv tolkningsnorm* innebär att uttryck i lagtexten tolkas objektivt eller myndighetsbaserat utgående från etablerad rättspraxis. (Hirvonen 2011, 39–40.)

Olika tolkningsnormer leder ofta till olika resultat. EU-rätten har betonat vilken tolkningsnorm som bör och inte bör användas inom olika områden. Till exempel inom straffrätten bör *bokstavig tolkningsnorm* användas, inte *analog tolkningsnorm*. (Hirvonen 2011, 40.) Jag har i mitt lärdomsprov valt att presentera lagtext och olika källor som berör forskningsfrågan för att ta fram hur de förhåller sig till varandra, för att under arbetets gång få ett så tydligt svar som möjligt på forskningsfrågan. Jag har alltså inte valt att fästa mig vid en specifik tolkningsnorm för jag vill inte heller riskera att styra resultatet från början.

I mitt lärdomsprov började jag med att välja ut lagstiftning som tangerar mitt ämne. Jag läste noggrant genom utvalda delar av lagens innehåll och redogjorde i undersökningen för lagarnas syfte, likheter och olikheter. Efter det presenterade jag befintlig utvald lagstiftning i min undersökning. Jag läste regeringspropositioner, domstolsavgöranden, expertutlåtanden och myndighetsanvisningar för att klargöra hur andra anser att lagen skall tolkas. Under undersökningens gång jämfördes lagtexten och källorna. Detta ledde till en bild av hur rättsläget är idag. Under undersökningens gång har även lagstiftning samlats på ett och samma ställe för att göra det så enkelt som möjligt att jämföra och bilda sig en uppfattning av det aktuella rättsläget.

Objektivitet handlar om informationens tillförlitlighet och kan ses som ett villkor för att informationen skall anses tillförlitlig. När det är fråga om vetenskaplig information handlar objektiviteten om hur tolkning och argumentation utförs. (Niemi 2017, 950–951.) Detta kan tolkas som att det är viktigt att lyfta fram både fördelar och nackdelar om en synpunkt för att undersökningen skall bli så objektiv som möjligt. I mitt lärdomsprov har jag fokuserat på att tolka och argumentera ur olika synvinklar. Jag har även lagt stor vikt på att lyfta fram olika lagtexter, regeringspropositioner, domstolsbeslut och rättsliga argument.

2.4 Validitet och reliabilitet

Reliabilitetens och validitetens betydelse skiljer något beroende på vilken typ av studie det är fråga om. Förenklat innebär *reliabilitet* hur tillförlitligt något är, medan *validitet* innebär att rätt företeelse undersöks. Reliabilitet och validitet är även beroende av varandra. Med det menas att den ena inte kan uteslutas. (Patel & Davidsson 2019, 129.)

Utifrån detta kan man dra slutsatsen att både reliabiliteten och validiteten är viktiga för att slutresultatet ska bli så bra som möjligt i ett lärdomsprov. I min forskningsmetod påverkas reliabiliteten främst av de källor jag har valt att använda. Reliabiliteten i lärdomsprovet stärks genom att pålitliga källor används och de olika källorna jämförs med varandra. Till exempel har källornas hierarki beaktats och källorna rangordnats i delkapitel 2.2. I delkapitel 2.2 framkommer det att källor av olika hierarkier i rättskälleläran har använts i lärdomsprovet. Till exempel är lagtext högt upp på rättskälleläran, medan utlåtanden och anvisningar från myndigheter långt ner på rättskälleläran. Användningen av källor som inte är högt upp i rättskälleläran sänker reliabiliteten. Trots detta har jag valt att inkludera dem, eftersom jag anser att de ifrågavarande källorna för med sig viktiga aspekter som ger forskningsfrågan mera klarhet. På så vis kan man anse att dessa källor höjer reliabiliteten.

Man kan säga att validiteten påverkas av hela forskningsprocessen. Med detta menar jag att validiteten stärks genom att ett korrekt metodval har gjorts, rätt typ av material presenteras i bakgrundsmaterialet, tolkningen har gjorts på ett objektiva sätt och resultatet har inte påverkats av skribenten i för hög grad. När jag skulle välja metod utgick jag från både forskningsfrågan och syftet. När jag har presenterat material i bakgrundsmaterialet har jag utgått från forskningsfrågans ämne och särskilt funderat över vad läsarna behöver känna till. I delkapitel 2.3 behandlades objektiviteten. I korthet har jag fokuserat på att lyfta fram olika synpunkter från olika källor. Resultatet i alla lärdomsprov påverkas troligtvis av skribenten i någon grad, beroende på vilket material som presenteras och inte. Trots detta har jag fokuserat på att inte vinkla materialet eller lämna ut material som har en viktig betydelse.

2.5 Etiska aspekter

De fyra etiska principerna är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Syftet med de forskningsetiska principerna är att det skall finnas en stabilitet mellan den allmänna nyttan och skydd mot individer. *Informationskravet* innebär att syftet skall förklaras för dem som berörs av forskningen. *Samtyckeskravet* innebär att de som deltar i undersökningen själva bestämmer om de vill delta. *Konfidentialitetskravet* betyder att personerna som deltar skall hållas hemliga och deras personuppgifter skall förvaras så att andra inte kan få tag i dem. *Nyttjandekravet* betyder att uppgifter av deltagarna som framkommit i undersökningen endast får användas för

undersökningen i fråga. (Patel & Davidsson 2016, 62–64.) I mitt lärdomsprov beaktas inte de fyra forskningsetiska principerna, eftersom enskilda personer inte berörs eller deltar i undersökningen.

3 BARN SOM BROTTSOFFER

I detta kapitel presenteras definitionen av våld, innebörden av *misshandel* och information om polisens förundersökning samt barnskyddet. Redan i detta skede är det bra att känna till att misshandel handlar om någon form av våld. Dessa olika våldsformer presenteras i delkapitel 3.2.

Ytterligare presenteras information om hur en brottsanmälan och barnskyddsanmälan kan göras. Denna information presenteras med beaktande av att det handlar om ett barn som har blivit utsatt för brott, eftersom anmälningarna görs på samma sätt oberoende av vilket brott som misstänks.

3.1 Definitionen av våld

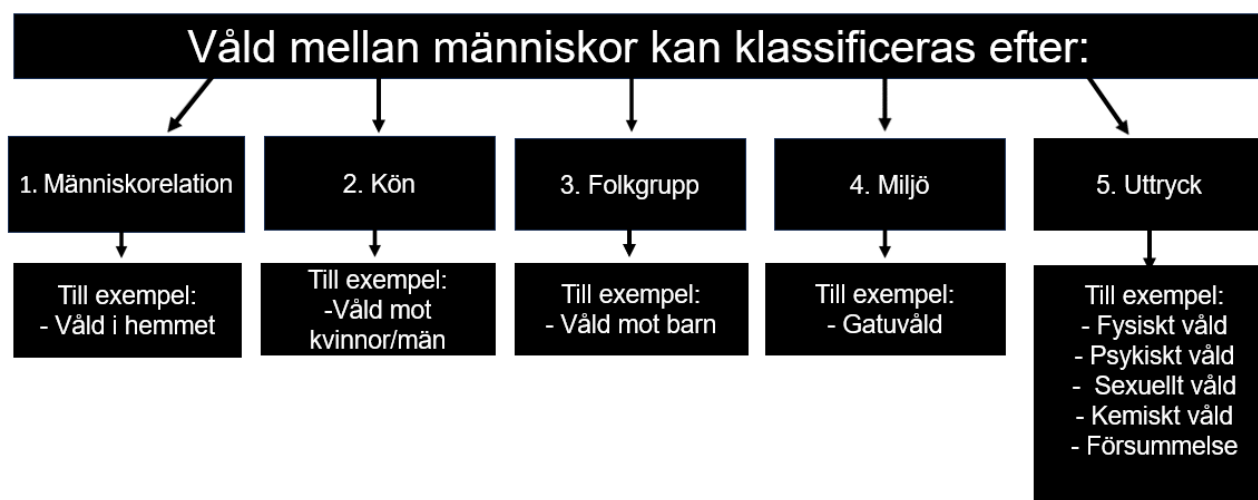
Olika myndigheter och institut definierar begrepp på olika vis. Detta kan skapa förvirring om vad som är den rätta definitionen och vilken definition man bör ty sig till. I Finland döms brott efter strafflagen och därför utgår polis, åklagare och domstolar från lagens definitioner. Lagen kan vara svår att tolka och därför kan det mycket väl hända att man söker förklaringar som är enklare att förstå. En webbsida där olika termer som berör våld och brott definieras på ett enkelt sätt är Institutet för hälsa och välfärds hemsida. För att få en bild av likheter och olikheter mellan lagen och Institutet för hälsa och välfärds definitioner finns till viss del även Institutet för hälsa och välfärds definitioner med i detta lärdomsprov. Trots detta är det i slutändan lagens definitioner som avgör om en händelse klassas som ett brott eller inte.

Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen och vissa andra lagar som ingår i den andra fasen av totalreformen av strafflagstiftningen (HE 94/1993), innebär fysiskt våld en kränkning av någon annans fysiska integritet. Fysiskt våld kan orsaka *skada* eller *skada på någon annans hälsa*. Det är även möjligt att fysiskt våld leder till sådana följder som inte är synliga. (HE 94/1993.)

WHO:s definition av våld lyder: Avsiktligt användande av fysisk kraft eller makt, hotad eller verkligt, mot sig själv, en annan människa eller mot en grupp eller gemenskap, som endera resulterar i eller har en hög sannolikhet att resultera i skada, död, psykisk skada, felutveckling eller förlust (Världshälsoorganisationen 2023).

Institutet för hälsa och välfärd (2021) har skapat en ordlista över olika våldsbegrepp. Tanken är att ordlistan skall stödja professionella i deras arbete så att de kan diskutera våldet med likadana termer och ha en likadan uppfattning om termernas betydelse (Institutet för hälsa och välfärd 2021, 3). Detta är en god tanke, men det gäller att komma ihåg att det är lagens brottsrubriceringar och brottsbeskrivningar som avgör ett ärende vid förundersökning och domstolsbehandling.

Institutet för hälsa och välfärd (2021, 3) har i sin ordlista utgått från världshälsoorganisationens definition av våld som är internationellt accepterad. Enligt Institutet för hälsa och välfärds (2021, 8) ordlista handlar fysiskt våld om en avsiktlig kränkning av någons fysiska integritet. I ordlistan beskrivs även våldsbegrepp på två observationsnivåer. Den ena är våld på samhällsnivå och den andra är våld mellan människor.

Figur 1: En uppställning över Institutet för hälsa och välfärds definierade nivåer av våld mellan människor (Institutet för hälsa och välfärd 2021, 3).

Som framgår i figur 1 klassificeras våld mellan människor efter människorelation, kön, folkgrupp, miljö och uttryck. Våld som klassificeras efter människorelation kan till exempel handla om våld i hemmet. Våld som klassificeras efter kön kan till exempel handla om våld mot kvinnor eller män och våld som klassificeras efter folkgrupp kan till exempel handla om våld mot barn. Våld som klassificeras efter miljö kan till exempel handla om gatuvåld och våld som klassificeras efter uttryck kan till exempel handla om fysiskt, psykiskt, sexuellt och kemiskt våld samt försummelse. (Institutet för hälsa och välfärd 2021, 3)

I lagen behandlas inte begreppet *våld mot barn* skilt, utan samma brottsbestämmelser tillämpas på vuxna och barn. Däremot framkommer det i delkapitel 3.2 att misshandel mot barn bedöms något annorlunda när ett barn har blivit utsatt. I avsnitt 3.3.1 beskrivs hur förundersökningen går till när ett barn har blivit utsatt, vilket är något annorlunda jämfört med när en vuxen blivit utsatt för brott. Våld

mot barn beskrivs enligt Institutet för hälsa och välfärds (2021) ordlista som "våld som riktar sig mot barn så att det orsakar eller kan orsaka fysisk skada eller äventyra deras välfärd, säkerhet, hälsa eller emotionella utveckling".

3.2 Brott mot barns liv och hälsa

Brott mot liv och hälsa kan både rikta sig mot både barn och vuxna. Brottsbenämningarna är alltså de samma, oberoende om det är ett barn eller en vuxen som blivit utsatt för ett sådant brott. Enligt Strafflagens (39/1889) 21 kap hör följande brott till kategorin brott mot liv och hälsa:

- Dråp
- Mord
- Dråp under förmildrande omständigheter
- Barnadråp
- Misshandel
- Grov misshandel
- Förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa
- Lindrig misshandel
- Dödsvållande
- Grovt dödsvållande
- Vållande av personskada
- Grovt vållande av personskada
- Deltagande i slagsmål
- Framkallande av fara
- Utsättande
- Försummande av räddningsåtgärd.

Enligt strafflagens 3 kap kan olika brott delas in i olika kategorier. Dessa kategorier är *uppsåtliga brott, oaktsamhetsbrott och underlåtenhetsbrott*. I strafflagens 3 kap 6 § beskrivs uppsåt:

Gärningsmannen har uppsåtligen orsakat en följd som omfattas av en brottsbeskrivning, han eller hon har avsett att orsaka följden eller ansett följden vara säker eller övervägande sannolik.

I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen (HE 94/1993) kommer det fram att misshandelsbrott kräver att händelsen begåtts uppsiktligt. Detta betyder att misshandelsbrott går under kategorin uppsåtliga brott. I strafflagens 3 kap 3 § och 7 § finns information om oaktsamhets- och underlåtenhetsbrott.

3.2.1 Misshandel

Enligt Strafflagen 21 kap 5 § definieras *misshandel* på följande vis:

Den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom smärta eller försätter honom i medvetlöshet eller något annat motsvarande tillstånd, skall för *misshandel* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Här kommer tydligt fram att fysiskt våld klassas som *misshandel*. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen (HE 94/1993) framkommer att uttrycket *tillfogar smärta* skall hålls skilt från uttrycket *skadar någons hälsa*, eftersom smärta kan vara den enda konsekvensen av våld, trots att våld ofta hänger samman med smärta och skador på hälsan. Det är inte fråga om misshandel ifall personen som utsätts har tillåtit handlingen. Gärningen måste även vara avsiktlig. En handling som skadar en annans hälsa men inte är avsiktlig skall klassas som vållande av personskada. (HE 94/1993.)

I strafflagens 21 kap 5 § framgår det tydligt att fysiskt våld klassas som *misshandel*. Det som däremot inte är lika självklart är ifall *psykiskt våld* kan klassas som *misshandel*. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen (HE 94/1993) framkommer även att uttrycket skadar någons hälsa innefattar handlingar där konsekvenserna är psykisk sjukdom eller psykisk störning. Tolvanen och Silvennoinen (2023) har i justitieministeriets publikation och i sin utredning kring straffbarheten för psykiskt våld kommit fram till samma resultat som i regeringspropositionen. Psykiskt våld är straffbart som misshandel enligt SL 21 kap 5 § eftersom till misshandel i SL 21 kap 5 § blir även den skyldig som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa. *Psykiskt våld* som klassas som misshandel är hälsoskador som kan uppkomma av till exempel isolering av en person från det sociala livet, begräsning av rörelsefriheten och att hålla en annan person i ett underordnat känslomässigt förhållande. Det betydelsefulla är att handlingen skadar en persons hälsa. (Tolvanen & Silvennoinen 2023, 14.)

Från Helsingfors hovrätt finns följande dom som behandlar psykisk misshandel 6.5.2015 R 14/809. (Tolvanen & Silvennoinen 2023, 14.) I domen från Helsingfors hovrätt (2015 R 14/809) dömdes en person som var ordförande i ett företag, för att ha misshandlat sekreteraren i företaget. Misshandeln hade till en början skett genom att ordförande hade skrikit på sekreteraren och gett sekreteraren otydliga samt olämpliga arbetsuppgifter. Ordförande hade sedan övergått till att inte tala med och ignorerat sekreteraren, vilket ledde till en total brist i kommunikationen. Ordförande hade blivit sjukskrivet till följd av händelserna. Hovrätten ansåg att ordförande i händelsen hade skadat sekreterarens hälsa på det sett som misshandelsbrott avser. (Helsingin hovioikeus 2015, R 14/809.) Vid jämförelse av lagens ordalydelse och Tolvanens och Silvennoinens uppfattning kan man anse att de har samma uppfattning, det vill säga att skador på hälsan skall klassas som *misshandel*. Enligt Institutet för hälsa och välfärds (2021) ordlista handlar psykiskt våld om att kontrollera, undertrycka eller isolera någon.

Tolvanen och Silvennoinen (2023, 14) konstaterar att sådan typ av försummelse, som vårdnadshavarens underlåtenhet att ta hand om sitt barns hälsa, näringsbehov och vård är straffbart som misshandel. Institutet för hälsa och välfärd (2021) beskriver i ordlistan Försummelse som: "våld där en person eller persongrupp inte ges vård, hjälp eller omsorg eller deras andra basbehov inte uppfylls i situationer där personen eller persongruppen är beroende av det".

I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen (HE 94/1993) framkommer det att gärningar som inte innebär fysiskt våld och som försätter en annan person i medvetslöshet eller ett annat motsvarande tillstånd kan kännetecknas som misshandel. Exempel på detta är att ofarligt söva en annan person. (HE 94/1993.) Misshandel innefattar alltså *kemiskt våld* som Institutet för hälsa och välfärd (2021) behandlar i sin ordlista. *Kemiskt våld* beskrivs enligt Institutet för hälsa och välfärds (2021) ordlista som: "våld för att avsiktligt skada en persons fysiska eller psykiska välfärd med läkemedel, rusmedel, kemikalier, lösningsmedel eller motsvarande medel". Ellonen och Rantaeskola (2016, 151) bekräftar även att *kemiskt våld* handlar om misshandel. Ett barn kan till exempel bli tilldelat mediciner för att barnet skall lugna sig. Barn skall testat genom urin- och blodprov om barnet under en lång tid varit mycket trött eller osammanhängande eller uppvisat andra konstiga symtom. (Ellonen och Rantaeskola 2016, 151.)

3.2.2 Grov misshandel

Enligt strafflagen 21 kap 6 § definieras *grov misshandel* på följande vis:

Om vid misshandel

- 1) någon tillfogas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,
- 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, eller
- 3) används skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt hjälpmedel

och brottet även bedömt som en helhet är grovt - -

Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen (HE 94/1993) handlar 1 momentet om att offret tillfogas sådan skada eller försätts i ett sådant läge som framkommer i första momentet. Gärningen behöver alltså inte ha begåtts på ett sådant sätt som till exempel innebär livsfara. I andra momentet nämns termerna rått och grymt brott. Dessa kan anses lika, men en nyansskillnad finns. Till exempel betraktas att sparka någon i huvudet som ett rått brott, medan att överfalla en person som är försvarslös betraktas som ett grymt brott. I tredje momentet betonas att användningen av *skjut- eller eggvapen* eller hjälpmedel är en grund för att skärpt straff. Genom att

använda ordalydelsen *något annat jämförbart livsfarligt hjälpmedel* vill man betona användningen av faktiska vapen. Vid grov misshandel krävs även att gärningsmannen har uppsåt att orsaka allvarliga konsekvenser. (HE 94/1993.)

3.2.3 Lindrig misshandel

Enligt strafflagen 21 kap 7 § definieras *lindrig misshandel* på följande vis:

Om misshandeln, med hänsyn till att våldet, kränkningen av den kroppsliga integriteten eller den skada som tillfogats offrets hälsa har varit mindre betydande eller med beaktande av andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för *lindrig misshandel* dömas till böter.

Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring i strafflagen (HE 94/1993) ska *lindrig misshandel* beaktas som ett mindre övergrepp som helhet. I granskningen bör man beakta våldsnivån, kränkningen av den kroppsliga integriteten och skadorna på hälsan. (HE 94/1993.)

Högsta domstolen dömde en vårdnadshavare till *lindrig misshandel* 1993 för att ha dragit barnet i håret och knäppt till barnet med fingrarna i uppfostringssyfte. Detta hade orsakat smärta för barnet. (KKO 1993:151.) Disciplinärt våld är en av våldsformerna som Institutet för hälsa och välfärd (2021) i sin ordlista inte valt att behandla separat. Institutet för hälsa och välfärd (2023) har senare förklarat att *disciplinärt våld* hör till fysiskt våld och innebär att en vuxen person försöker straffa eller få ett barn att bete sig på ett visst sätt, genom att förorsaka smärta eller ett obehag hos barnet. Det kan till exempel handla om att lugga, smiska eller nypa barnet. (Institutet för hälsa och välfärd 2023.) Trots att lagen inte använder termen *disciplinärt våld*, kan sådant våld klassas som *lindrig misshandel*, vilket framgår av ovanstående Högsta domstolsbeslut.

3.2.4 Bedömning kring lindrig misshandel, misshandel och grov misshandel

När ställning tas till om det rör sig om *lindrig misshandel*, *misshandel* eller *grov misshandel* utvärderas detta något annorlunda när det rör sig om en gärning riktad mot barn. Detta grundar sig i att helheten utvärderas ur ett perspektiv som förmildrar eller skärper gärningen när brottet riktar sig mot ett barn. Till exempel när ett barn blivit utsatt för misshandelsbrott ska det sällan röra sig om en förmildrande händelse som i förundersökningen kan klassas som *lindrig misshandel*. Vid bedömning av vilken brottsbenämning det rör sig om bör helheten av händelsen beaktas. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 54–55.) I Institutet för hälsa och välfärds (2021) ordlista tas inte ställning till lindrigare eller grövre former av våld.

Högsta domstolen har även slagit fast att bedömningen av en händelse skärps när våldet är riktat mot ett barn, eftersom det är fråga om ett speciellt förhållande mellan gärningsman och målsägande. Ifall målsägande är ett barn är dess sårbarhet också mera uppenbar än om det skulle handla om en vuxen person. (RP 78/2010, s. 16) Ett prejudikat från Högsta domstolen (KKO 2002:2) belyser detta. A och B stod åtalade för *misshandel* mot A:s sjuåriga barn. Den misstänkta misshandeln handlade om att A, barnets mamma, och B hade klämt på barnets hals, rivit i barnets hår och slagit barnet i ansiktet med öppen handflata med mera. Tingsrätten konstaterade att en likande händelse var straffbar med böter om den skulle skett under normala förhållanden. Ett sådant fall rörde det sig inte om här, eftersom det handlade om ett sjuårigt otryggt barn, vars mamma och mammans pojkvän misshandlat barnet så att barnet hade anledning att tro och frukta att bli misshandlad igen. Tingsrätten dömde A till 3 månader villkorligt fängelse och B till 60 dagars fängelse. A och B sökte ändring i hovrätten och hovrätten beslutade att sänka straffen till böter. Åklagaren sökte ändring i Högsta domstolen och Högsta domstolen tog endast ställning till om straffet som A och B tilldelats stod i proportion till den skada och fara som orsakats. Högsta domstolen konstaterade, i likhet med tingsrätten, att i detta fall kan den allmänna påföljdspraxisen inte följas och att vid övergrepp mot barn är gärningens skadlighet och fara större än om det skulle rör sig om jämlika parter. Högsta domstolen dömde A till tre månaders villkorligt fängelse och B till 60 dagars fängelse. (KKO 2002:2.)

Man kan anta att det är svårt för daghemspersonal som inte fått utbildning i juridik att avgöra var till exempel gränsen för *lindrig misshandel* och *misshandel* går. Utifrån det som kom fram ovan i texten, av Humppi och Ellonen (2010) kan man dra slutsatsen att det inte är daghemspersonalens uppgift att avgöra var den gränsen går. I sådana fall kan man konsultera polisen. Trots detta kan det vara bra att känna igen de olika brotten. Det är även möjligt att polisen utreder ett ärende som *lindrig misshandel* när målsägande är ett barn, men att tingsrätten i domen sedan beslutar att ändra brottsrubriceringen till *misshandel*. Eftersom domstolen är bunden av gärningsbeskrivningen och inte brottsrubriceringen är det möjligt att detta även kan gå andra vägen. Det vill säga att polisen utreder ett ärende som *misshandel* och domstolen dömer ärendet som *lindrig misshandel*.

3.2.5 Tecken på att barn blivit utsatta för våldsbrott

Det som behandlas i detta avsnitt kan vara tecken på att ett barn är eller har blivit utsatt för *våld*. Trots detta är det viktigt att komma ihåg att tecknen inte behöver betyda att barnet är utsatt. Tecknen kan till exempel även bero på att något hänt i barnets omgivning. Oavsett vad som hänt är det viktigt att inte ignorera dessa tecken. (Lucas 2020.) Man kan även tänka sig att barnet inte nödvändigtvis behöver visa tecken trots att barnet blivit utsatt för våldsbrott. I delkapitel 3.1 och avsnitt 3.2.1 framkom det att våld kan förekomma i olika former och till exempel brottsrubriceringen misshandel förknippas med begreppet våld.

Det mest tydliga tecknet på att ett barn utsatts för våld kan anses vara att barnet själv berättar det (Lucas 2020). Om ett barn på eget bevåg berättar någonting om ett misstänkt brott mot barnet kan det vara bra att dokumentera det. Det är viktigt att inte försöka tolka det som barnet berättar. Man skall inte heller fråga för många djupgående eller invecklade frågor av barnet eftersom ens egna uppfattningar kan inverka på barnets minne. (Polisen 2023.) För att belysa vikten av att inte styra barnets berättelse presenteras en dialog där det tydligt märks att barnet hjälpsamt svarar och anpassar sig efter frågorna.

Föräldern: Jag ser ju att något hänt, eller hur?

Barnet: Jo.

F: Vad är det som har hänt?

B: ...

F: Har någon gjort illa mot dig?

B: Jo.

F: När hände det?

B: Nästa tisdag.

F: Eller var det idag?

B: Jo, idag.

F: Eller var det tidigare när du var hos pappa?

B: Jo, hos pappa. (Korkman 2022, 204–205.)

Barnets beteende och kontakten mellan barn och förälder som inte fungerar kan vara tecken på att barnet far illa. Sådana störningar i kontakten mellan barn och förälder kan leda till olika avvikelser hos barnet. Till exempel problem med maten och sömnen, passivitet, utvecklingsförsening eller bristfällig ögonkontakt. Det är även viktigt att observera och agera när barnet överraskande ändrar beteende och mår psykiskt dåligt, till exempel genom aggression eller oro. (Lucas 2020.)

Om ett barn mår psykiskt dåligt kan det ofta visa sig genom fysiska symtom. Sådana symtom kan inte direkt sägas bero på utsatthet, men ifall övriga tecken finns kan det bero på att barnet behandlats illa. De vanligaste psykosomatiska symtomen är buksmärter och huvudvärk som återkommer. Men det kan även handla om värk på övriga ställen som är återkommande eller ökning eller minskning av vikt. (Lucas 2020.)

Barn får ofta små skador, till exempel blåmärken och rispor. Det kan vara svårt att avgöra hur dessa skador uppstått, men man kan till exempel titta på blåmärkets utseende. Blåmärken som uppstår vid normal aktivitet är oftast runda eller ovala och enskilda. Sådana bildar inget mönster. Om ett barn har blåmärken som är streckformade eller liknar öglor eller har andra tecken på olika mönster från föremål eller slag eller grepp från handen, då ska man misstänka misshandel. Det vill säga om

skador upptäcks som inte kan kopplas till barnets normala aktivitet skall man reagera. Blåmärken som finns bakom eller på öronen, vid stora välskyddade hudområden som insida av lår eller buk eller i underlivet är misstänksamma. Blåmärken som läker i olika faser kan visa på återkommande våld. Utöver blåmärken bör uppmärksamhet väckas på sårskador, brännmärken, bitmärken och skador på läppar och tänder. (Lucas 2020.)

Tecken på *våld mot barn* under och över två år skiljer sig något från varandra. Barn under två år kan inte heller tala om vad som hänt. Barn som inte kan röra sig längre sträckor får sällan blåmärken, vilket gör att skador på så små barn är alarmerade. Skador på läppar kan tyda på barnet matas med tvång. Revbensfrakturer uppkommer sällan vid olycksfall. Liksom äldre barn kan yngre barn drabbas av tillväxthämning eller reagera med passivitet. (Lucas 2020.)

Omständigheter kring barnet eller föräldrarnas beteende kan ibland leda till en misstanke om att allt inte står rätt till. Tecken som borde väcka uppmärksamhet hos en förälder är till exempel ifall barnets skada utseendemässigt inte stämmer överens med det föräldern berättar, eller ifall föräldern inte kan uppge en förklaring till skadan. Andra tecken som bör beaktas är aggressivitet eller likgiltighet mot barnet eller föräldrarnas psykiska ohälsa och missbruk. (Lucas 2020.)

3.2.6 Påverkan av våldsbrott på barn

Barn kan bli utsatta för samma brott som vuxna. Barns ålder, låga utvecklingsnivå och livserfarenheter som saknas kan bidra till att de utsätts för olika former av våld och övergrepp. Barn utsätts också oftare för fysiskt våld än vuxna. (Kjällman 2011, 87.) Flickor och pojkar drabbas av våld på något olika vis: flickor upplever i större utsträckning sexuella trakasserier och fysiskt samt psykiskt våld, medan pojkar upplever fysiska hot i större utsträckning. I de familjer där våld i parrelation förekommer är även risken stor att barnen i familjerna utsätts för våld. (Institutet för hälsa och välfärd 2023.)

Våld mot barn kan medföra allvarliga konsekvenser. Dessa konsekvenser kan visa sig en kort eller lång tid efter händelsen. *Våld mot barn* kan förutom fysiska skador även påverka den psykiska, sociala och kognitiva utvecklingen. När barn drabbas av allvarliga konsekvenser kan det bero på att våldet kombineras med flera problem, till exempel försummelse, föräldrarnas missbruk och våld mellan föräldrarna. Synbara tecken på våld är även förhållandevis ovanliga. Detta betyder att andra tecken bör uppmärksammas. (Hindberg, 2006, 60.)

Fysiska skador behandlades i avsnitt 3.2.1. De psykiska effekterna efter våld är svåra att mäta. Trots detta har man kunnat konstatera att typen av våld, barnets ålder, relationen mellan förövaren och

barnet samt våldets längd påverkar de psykiska skadornas uppkomst. Barnets personlighet har även en stor inverkan på de psykiska skadorna. Till exempel kan barn som växt upp under motsvarande förhållanden reagera oerhört olika. Generellt kan man säga att konsekvenserna är allvarliga när våldet barnet utsätts för är upprepande, barnets förälder är förövare och när barnets föräldrar har en attityd som är negativ mot barnet. (Hindberg 2006, 63–64.)

Post traumatiskt stressyndrom, PTSD, är reaktioner som uppkommer efter händelser som varit traumatiska. PTSD är vanligt hos barn som utsatts för våld. De tre huvudsymtomen för PTSD hos barn är återupplevelse, psykisk avskärmning och ett spänningstillstånd som är förhöjt. Denna diagnos kan ställas när barnet själv varit med om, eller sett en eller flera händelser som handlar om en allvarlig skada eller hot om en skada, eller hot mot den fysiska integriteten hos barnet själv eller andra. (Hindberg 2006, 64–65.)

En tillväxthämning räknas som såväl en fysiskt som psykisk reaktion. Tillväxthämningen kan gå så långt att barnet blir inlagt på sjukhus och där börjar växa men när barnet kommer hem stannar tillväxten igen. (Hindberg 2006, 65.)

Barn kan även drabbas av relationsstörningar. Detta kan visa sig som att barn undviker kontakt och har svårt att bilda nya relationer. Barn med dessa störningar har vant sig med våld och är mycket misstänksamma när de möter andra människor. En relationsstörning kan även visa sig genom att barn är mycket kontaktsökande och söker sällskap hos vem som helst. Ett sådant anknytningsmönster är vanligt när barn blir utsatta av deras egen anknytningsperson. (Hindberg 2006, 65–66.)

Skuld och skamkänslor är något både vuxna och barn känner. Den som blir utsatt för våld känner ofta att hen har gjort något som leder till våld eller att hen egentligen skulle ha kunnat stoppa situationen. För barn kan skulden vara lättare att bära själv, än att beskylla sina föräldrar för att vara gärningsmän och som inte går att förlita sig på. (Hindberg 2006, 66.)

De kognitiva skadorna kan visa sig som psykiska utvecklingsförseningar eller inlärningssvårigheter. Detta kan bero på understimulans, otrygghet i hemmet eller olika hjärnskador som uppstått efter att våld riktats mot huvudet. Barn som är oroliga eller otrygga har även svårigheter med att fokusera och ta in kunskap. (Hindberg 2006, 67.)

3.3 Processer inom förundersökning och barnskydd

När en brottsanmälan kommer in till polisen bedömer polisen ifall det finns skäl att misstänka brott. Om det finns skäl att misstänka brott påbörjas en förundersökning. Förundersökning betyder kort att polisen utreder brott. I praktiken handlar detta om en brottsutredning. I förundersökningen samlar polisen information om vad som hänt. Detta kan till exempel göras genom olika förfrågningar och förhör. När polisen har tillräckligt med information och brottet utretts, gör polisen ett förundersökningsprotokoll. Alla misstänkta och målsägande i brottsärendet har rätt att läsa förundersökningsprotokollet. När förundersökningen är klar skickar polisen förundersökningsprotokollet till åklagaren, som avgör om åtal väcks mot den som är misstänkt. (Polisen 2022.) Om åtal väcks behandlas ärendet i tingsrätten och det är tingsrätten som beslutar om ett brott ägt rum eller inte.

Om en brottsmisstanke uppstår är det viktigt att rådgöra med polisen och socialväsendet om vad man kan berätta till barnets vårdnadshavare. Detta är speciellt viktigt att göra om den misstänkte är en del av barnets familj eller släkt. Om brottsmisstanken avslöjas kan till exempel barnet utsättas för fara, bevis kan förstöras och den misstänkte kan försöka påverka barnet. Om vårdnadshavarna inte direkt får vetskap om misstanken eller att anmälan gjorts på grund av utredningstekniska skäl, ska socialväsendet tillsammans med polisen klargöra hur barnets välfärd och säkerhet garanteras. I allmänhet kan man berätta för barnets vårdnadshavare om brottsmisstankarna om den misstänkte är en helt utomstående person. (Institutet för hälsa och välfärd 2023.)

Barnskyddets syfte är att säkerställa barnets rättighet till en trygg miljö att växa upp i, särskilt skydd samt till en varierande och balanserad utveckling. Det är välfärdsområdena som ansvarar för att tjänsterna ordnas på sina respektive områden. Barnskyddet grundar sig på barnskyddslagen och på barns rättigheter i FN:s konvention. Barnskyddet begränsas inte av nationalitet eller religion, utan alla barn som är bosatta eller vistas i Finland kan få hjälp från barnskyddet. Barnets bästa är även något som barnskyddet utgår från. Till barnskyddet i Finland hör flera olika skeden. Dessa är förebyggande barnskydd, barnskyddsanmälan och undersökning av barnskyddsbehov, öppen vård, brådskande placering, omhändertagande, vård utanför hemmet och eftervård. Det är bra att komma ihåg att när en barnskyddsanmälan görs, blir barnet inte, oavsett omständigheter, klient i barnskyddet, utan en socialarbetare bedömer först om en utredning om barnskyddsbehovet behöver göras. Ett barn blir klient inom barnskyddet först när brådskande åtgärder vidtagits, eller när socialarbetaren beslutat att en utredning behöver göras. (Social & hälsovårdsministeriet)

Huvudregeln är att barnets vårdnadshavare har rätt att få reda på vem som har gjort en barnskyddsanmälan, om anmälaren har anmälningskyldighet och på grund av detta gjort anmälan. I vissa undantagsfall kan den som har gjort en barnskyddsanmälan hållas anonym, trots att hen har

anmälningsskyldighet. Så kan vara fallet ifall barnets bästa eller anmälarens trygghet äventyras av att avslöja anmälaren. Identiteten kan även hållas hemlig på grund av att våld, hot eller andra hämndaktioner skulle bli verkliga. I en del fall kan också avsikten med att göra en barnskyddsanmälan äventyras om anmälaren till barnskyddsanmälan avslöjas. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023.)

3.3.1 Upprättande av brottsanmälan och barnskyddsanmälan

En brottsanmälan görs när man vill anmäla ett eventuellt brott till polisen. För att en förundersökning skall inledas behövs en så grundlig beskrivning som möjligt av händelsen och en redogörelse över vilka personer som är inblandade. (Polisen 2023.) Alla kan göra en brottsanmälan i Finland. En brottsanmälan kan göras till polisen på alla orter i Finland och polisen är i regel skyldig att ta emot en brottsanmälan. I en nödsituation eller när behovet av myndighetshjälp är brådskande eller när du befarar eller vet att fara föreligger för liv, hälsa, miljö eller egendom ska man ringa nödnumret 112. I en del fall kan polisen göra brottsanmälan på gärningsplatsen. En brottsanmälan kan göras vid en polisstation när stationen är öppen och tar emot brottsanmälningar. I dag kan även elektroniska brottsanmälningar göras. På polisens hemsida finns även en blankett för uppgörande av en brottsanmälan där barn utsatts för brott. (Polisen 2023). Blanketten finns i dagsläget på polisens webbsida och under fliken "Viranomaisille Tarkoitettu ilmoitus". (Polisen 2023.) Hemsidan är på svenska, men fliken är skriven på finska. Länk till hemsidan finns i referenslistan, i detta lärdomsprov. Polisen kan även ge råd gällande ärenden som inte är brådskande via polisens riksomfattande rådgivningstjänst. Information om rådgivningstjänsten hittas på polisens webbsida. (Polisen 2023.)

Alla kan göra en barnskyddsanmälan i Finland. Barnskyddsanmälan skall i första hand göras till kommunens välfärdsområde där barnet är bosatt. Barnskyddsanmälan görs genom att ta kontakt med det ifrågavarande välfärdsområdets socialjour eller genom att i brådskande tillstånd ringa nödcentralen med telefonnummer 112. Man kan också ringa nödnumret om barnskyddsanmälan görs utanför tjänstetid. Nödnumret kan även ringas ifall barnets boningsort är oklar eller uppgifter till barnskyddet i välfärdsområdet inte kan utredas. Barnskyddsanmälan kan göras genom att ringa eller fylla i en blankett till socialjouren eller genom att personligen uppsöka socialjourens byrå. Det är viktigt att komma ihåg att en barnskyddsanmälan aldrig ska göras genom en e-postadress som inte är skyddad, eftersom anmälan innehåller känsliga uppgifter. På välfärdsområdet webbplats finns mer ingående anvisningar och kontaktuppgifter som behövs för att göra en barnskyddsanmälan. När en barnskyddsanmälan görs skall anmälaren uppge barnets personuppgifter till den del de är kända, orsak till att barnskyddsanmälan görs och om barnet eller dess vårdnadshavare har fått information om ifrågavarande barnskyddsanmälan. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023.) En barnskyddsanmälan kan göras trots att tidigare anmälningar har gjorts (Räty 2019, 212).

3.3.2 Barn i förundersökningen

När ett barn blir en part i en förundersökning informeras närstående till barnet om hur straffprocessen framskrider. Barnet har i förundersökningen bland annat rätt till biträde och intressebevakare. Att ett barn blivit utsatt för ett brott är en chock för familjen. I dessa situationer erbjuder polisen extern hjälp till hela familjen. Till exempel brottsofferjouren kan ge stöd. (Polisen 2022.) Enligt Polisstyrelsens anvisning *Ett barn i polisverksamhet och vid förundersökningar* (2019, 21) kan informationen om brottsärendet utelämnas från barnets närstående om den närstående är misstänkt för brottet.

Enligt Polisstyrelsens anvisning (2019, 3) anses en person som ännu inte fyllt 18 år vara ett barn. I Förundersökningslagen (805/2011) 4 kap 7 § framkommer det hur ett barn skall bemötas. "En person som inte har fyllt 18 år ska vid förundersökning bemötas så som hans eller hennes ålder och utvecklingsnivå förutsätter". Detta kan tolkas som att polisen som utför förundersökningsåtgärder, med en person under 18 år, måste anpassa åtgärderna individuellt utifrån varje målperson.

I förundersökningslagen 4 kap 7 § 1 mom. framkommer det att polisen skall fästa uppmärksamhet och anpassa undersökningsåtgärderna till det lagen föreskriver, när ett barn är part i förundersökningen. "Det ska särskilt ses till att undersökningsåtgärderna inte i onödan orsakar personen olägenheter i skolan, på arbetsplatsen eller i någon annan omgivning som är viktig för honom eller henne". (FöUL 4:7 §.)

Liksom vuxna kan även barn förhöras i en förundersökning. Förhör med barn görs antingen med en specialiserad polis inom området eller med en psykolog som arbetar vid en rättspsykiatrisk avdelning. (Polisen 2022.)

Förhör med ett barn som misstänks blivit utsatt för våldsbrott eller sexualbrott skall börja med att förhørsledaren försöker få barnet att känna sig tryggt i förhörssituationen, genom att prata med barnet om vanliga saker. Förhørsledaren berättar därefter om förhørsreglerna, till exempel att barnet skall tala sanning. När detta är gjort genomförs en övningsintervju tillsammans med barnet. Barnet ombes berättas om något och förhørsledaren ställer frågor. Stegvis övergår förhørsledaren till att fråga om det misstänkta brottet. Förhørsledaren strävar efter att ställa öppna frågor. Förhöret borde äga rum i ett utrymme som är passligt för barn och där passande utrustning finns. (POL-2019-34669, 31–32.) Förhören med barn spelas in genom ljud och bild när barnet är under 15 år och meningen är att använda förhöret vid rättegången som bevis. Förhör med barn över 15 kan även spelas in på skilda grunder. (POL-2019-34669, 34.)

I en del fall kan barnets berättelse vara det enda polisen har att tillgå, vilket betyder att det är viktigt att barnets hörs så snabbt som möjligt. Ifall en lång tid gått sedan händelsen tills att barnet får berätta om händelsen, kan berättelsens kvalitet och tillförlitlighet försämrats. Detta tyder på att alla förundersökningsåtgärder skall skötas utan dröjsmål när ett barn är part i förundersökningen. (POL-2019-34669, 16.)

Polisen skall i all verksamhet som innefattar barn värna om barns välbefinnande. Familjevåld är en form av fara mot barns välbefinnande, trots att våldet inte riktas mot barnet. När polisen möter ett barn skall, förutom fysiskt våld, även psykiskt våld, olika former av försummelse, sexuellt utnyttjande och kränkningar mot barn beaktas. (POL-2019-34669, 5–6.) Den första polispatrullens agerande och dokumentering är viktig och har väsentlig betydelse för den fortsatta utredningen. Polisen skall aldrig förbjuda barnet att berätta, däremot skall polisen uppmuntra barnet att tala och berätta fritt. Polisen ska förhålla sig neutralt till berättelsen och endast ställa öppna frågor till barnet. Samtalet som polisen har med barnet skall spelas in eller noggrant dokumenteras skriftligt. (POL-2019-34669, 17–18.)

3.3.3 Samarbete mellan myndigheter

I Finland visar forskning att de finns regionala skillnader gällande hur bra samarbetet myndigheter emellan fungerar vid utredning av våldsbrott och sexualbrott mot barn. I Finland utgår man även ifrån att barn har rätt att behandlas lika, oberoende på vilken plats barnet bor. Detta gör att skillnaderna i samarbetet myndigheter emellan är problematiskt. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 35.)

När det handlar om våldsbrott mot barn kan polisen i olika skeden samarbeta med olika personer och myndigheter, till exempel med barnskyddet, med läkare och hälsovårdspersonal samt med personal från daghem och skola. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 23.) Polisen kan även samarbeta med den rättspsykiatriska enheten för barn och unga. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 38.) I ett brottsärende där ett barn är vittne eller part bör polis och åklagare även samarbeta med varandra (POL-2019-34669, 11). Åklagaren skall inkluderas i utredningen från början när det handlar om våldsbrott mot barn, detta så att åklagaren har möjlighet att styra förundersökningen så att det gynnar åtalsprövningen och en eventuell rättegång. (Ellonen & Rantaeskola, 60.) Polisen skall även samarbeta med brottsofferjouren i de fall när ett barn är vittne eller part i ett brottsärende (POL-2019-34669, 11).

4 BESTÄMMELSER KRING UPPRÄTTANDE AV BROTTSSANMÄLAN OCH BARNSKYDDSANMÄLAN FÖR ANMÄLNINGSSKYLDIGA

I detta kapitel presenteras lagbestämmelser för anmälningsskyldiga kring uppgörandet av barnskyddsanmälan och brottsanmälan. Lagbestämmelsernas betydelse tolkas främst utifrån olika prejudikat.

4.1 Betydelsen av barnskyddslagen och lagen om småbarnspedagogik

Barnskyddslagen (417/2007) och lagen om småbarnspedagogik (540/2018) har olika betydelser och olika ändamål, trots att de båda finns till för att trygga barns rättigheter. Enligt barnskyddslagen 1 kap 1 § är lagens syfte att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd. I lagen om småbarnspedagogik 1 kap. 1 § föreskrivs det bland annat om barns rätt till småbarnspedagogik, anordnande och tillhandahållande av småbarnspedagogik.

En skillnad mellan dessa lagar är hur anmälningsskyldigheten och anmälningsrättigheten behandlas till polisen och barnskyddet. Barnskyddslagen behandlar skyldigheten att göra en anmälan till polisen och barnskyddet, medan lagen om småbarnspedagogik behandlar rättigheten att anmäla uppgifter till polisen. Lagen om småbarnspedagogik behandlar inte barnskyddsanmälan.

4.2 Skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan

I barnskyddslagens 5 kap 25 § Anmälningsskyldighet står det att anställda, särskilda aktörer som innehar förtroendeuppdrag eller utövare av motsvarande uppgift i uppdragsförhållande, självständiga yrkesutövare och alla yrkesutbildade inom hälso-och sjukvården är skyldiga att göra en anmälan till välfärdsområdet utan dröjsmål och trots sekretessbestämmelserna. Den här anmälan skall göras om personerna genom sin uppgift fått vetskap om att omsorg och vårdbehovet, faktorer som äventyrar barnets utveckling eller att barnets egna beteende kräver att barnskyddsbehovet utreds.

Barndagvården och polisväsendet hör till den lista av aktörer som innehar förtroendeuppdrag och som är anmälningsskyldiga. (Barnskyddslag 5:25 §.)

Före år 2010 fanns anmälningsskyldigheten inte med i barnskyddslagen. Syftet med att skapa denna anmälningsskyldighet var att sänka tröskeln att kontakta barnskyddet och för att tidigare kunna göra en bedömning av om barn behöver stöd och kunna ge stöd tidigare än förut. När personerna med anmälningsskyldighet skulle fastställas, strävade man efter att inkludera sådan service där behovet av barnskyddet antas visa sig. Det viktiga vid lagens skapande var även att tystnadsplikten inte skulle

förbli ett hinder till att göra barnskyddsanmälan. (RP 225/2009.) År 2012 gjordes även en ändring av barnskyddsalagen anmälningsskyldighet. Man gick från att använda "utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan" till att använda "trots sekretessbestämmelserna göra en anmälan". (Lag om ändring av barnskyddslagen 911/2012, 25 §.) Ändringen från 2012 kan tolkas som att upprättande av barnskyddsanmälan nu är mera obligerande än förut. För att göra en barnskyddsanmälan behöver anmälaren endast göra bedömningen att barnets behov att barnskydd bör utredas. Ingen brottsmisstanke behövs. (Humppi & Ellonen 2010, 282–283.)

I barnskyddslagens 5 kap 25 § framkommer det att anmälan skall göras när:

- behovet av vård och omsorg
- omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller
- barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.

Räty (2019, 209) anser att detta baserar sig på att försäkra sig om barnets hälsa enligt grundlagens 19 §. I grundlagen (731/1999) 2 kap 19 § framkommer det bland annat att familjer och övriga som har hand om barns omsorg skall stödjas så att de kan trygga barnens uppväxt och välfärd. Detta kan tolkas som att barnens uppväxt och välfärd tryggas genom barnens föräldrar. En viktig del av barnskyddsarbetet är att stödja familjer, men det är inte barnskyddets enda arbetsuppgift.

Vidare anser Räty (2019, 210) att det bygger på en subjektiv bedömning av barnets situation och en uppfattning om barnets uppväxt och välmående. Bedömningen av barnskyddsanmälan kan påverkas av barnets kön, ålder, religiösa bakgrund och övriga omständigheter (Räty 2019, 210). Utifrån detta och informationen ovan kan man konstatera att en bedömning av barnskyddsbehovet kan resultera i olika resultat för olika personer. Detta kan anses problematiskt. Man kan även se det som att lagen inte begränsar anmälningsskyldigheten till att gälla enbart när strikta omständigheter förekommer.

Riksdagens justitieombudsman har även i ett fall från 2011 med diarienummer 3360/4/10 ansett att anmälaren till en barnskyddsanmälan inte behöver vara helt säker på att barnet är i behov av barnskydd. En tillräcklig bedömning är att barnet, enligt anmälarens subjektiva bedömning och utifrån hemförhållanden eller barnets beteende, kan vara i behov av barnskydd. (Räty 2019, 210.)

En barnskyddsanmälan skall göras med låg tröskel. Ifall man är osäker på om en barnskyddsanmälan skall göras, kan man fråga råd av socialarbetare i välfärdsområdet. Rådfråga kan man även göra utan att avslöja identiteten på barnet. Anmälningsskyldigheten uppfylls även ifall socialvården kontaktas tillsammans med barnet eller dess vårdnadshavare. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023.)

Skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan gäller även vikarier (Institutet för hälsa och välfärd, 2023). Personer som utför sin praktik i samband med studier är däremot inte anmälningsskyldiga (Räty 2019, 208).

Om en anmälningsskyldig person utanför arbetstid får reda på omständigheter som gör att en barnskyddsanmälan borde göras, kan barnskyddsanmälan göras enligt barnskyddslagens 5 kap 25 § 2 mom. I 2 mom. framkommer det att även andra personer får göra en anmälan utan att hindras av eventuella sekretessbestämmelser personen har.

Skyldigheten att göra en anmälan kan även uppstå när en anmälningsskyldig person får muntliga eller skriftliga anmälningar om att ett barn kan vara i behov av barnskydd. I sådana fall ska den anmälningsskyldige överföra dessa anmälningar till institutionen som ansvarar för socialvården. Upphovsmannen till anmälan, det vill säga till den person som informationen kommit från, skall underrättas om att anmälan skickats vidare. (Räty 2019, 205.)

4.2.1 Uppgörande av barnskyddsanmälan utan dröjsmål

Enligt barnskyddslagen 5 kap 25 § skall barnskyddsanmälan göras utan dröjsmål. Detta betonar hur viktigt det är att vidta åtgärder snabbt. Räty (2019, 209) påpekar att uttrycket "utan dröjsmål" även har att göra med att man vill betona att utredningen av ärendet och fastställandet av barnets behov av barnskydd tillhör barnskyddsmyndigheten. Det kan även röra sig om ett ärende som kräver att åtgärder vidtas direkt, vilket betyder att inlämnandet av barnskyddsanmälan inte kan fördröjas (Räty 2019, 209).

Personen som fått vetskap om att barnskyddsbehovet bör utredas får inte delegera saken vidare, till exempel till sin överordnade, eftersom det kan orsaka att anmälan fördröjs. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023.) I brådskande situationer när barnets situation är akut skall anmälan göras direkt till exempelvis socialjouren. Om barnet är i *fara för liv och hälsa* och om socialjouren inte kan nås, kan anmälan göras till polisen. Vid behov vidtar polisen åtgärder enligt polisens befogenheter. Efter att anmälan gjorts till polisen är det polisens uppgift att se till så att barnskyddet får barnskyddsanmälan. (Räty 2019, 210.)

Europadomstolen behandlade 2.12.2008 ett fall från Finland som ägde rum år 2000. Fallet handlade om en kvinna som tagit sitt barnbarn, en pojke, till läkaren. Kvinnan påstod att pojken blivit misshandlad av pojkens pappa och att hon speciellt lagt märke till ett blåmärke på pojkens rygg. Dessutom berättade kvinnan att pojkens beteende förändrats efter att han kommit hem från sin pappa. Några månader tidigare uppgav kvinnan att hon lagt märke till det första tecknet på att pojken

blivit misshandlad. Senare samma dag anmälde läkaren det påstådda våldet till barnskyddet. Pappan till pojken anmälde pojkens mormor till polisen för att ha begått ett brott, genom att uppge honom som skyldig till ett brott han inte begått. Europadomstolen gav sin bedömning på fallet år 2008.

Europadomstolen konstaterade att det fanns två viktiga samhällsintressen i konflikten. Det ena var att skydda barn från sina egna föräldrars övergrepp och det andra var att skydda föräldrar från felaktiga påståenden och brottsmisstankar. Europadomstolen ansåg att pojkens mormor agerat korrekt när hon först övervägt hur blåmärket uppstått och sedan när hon fortfarande var tveksam uppsökt läkare. Läkaren ansågs även ha agerat korrekt genom att kontakta barnskyddet. Barnmisshandel är ett allvarligt brott, vilket förutsätter att personer som handlar i god tro, i enlighet med vad som anses vara barnets bästa, inte skall behöva riskera åtal när de meddelar om misstankar till läkare eller barnskydd. Vidare ansåg europadomstolen att skyldigheten mot barn inte får påverkas negativt av faran att utsättas för krav föräldrar ställer efter att misstankarna visar sig vara ogrundade. (Europadomstolen 2.12.2008.)

Ovanstående exempel belyser hur och när barnskyddsanmälan skall göras. Utifrån detta kan man dra slutsatsen att personer som handlar i god tro och för barnets bästa inte skall straffas. Detta påverkas inte heller av om anmälarens misstankar varit sanna eller falska. Europadomstolen understryker även att skyldigheten mot barn inte får påverkas i negativ riktning på grund av föräldrar som inte uppskattar agerandet.

4.3 Skyldigheten att göra en brottsanmälan

Personer med anmälningskyldighet, bland annat daghemspersonal, är i vissa fall skyldiga att göra en anmälan till polisen. Enligt barnskyddslagens (417/2007) 5 kap 25 § måste anmälningskyldiga:

trots sekretessbestämmelserna göra en anmälan till polisen, när de på grund av omständigheter som de har fått kännedom om i sin uppgift har skäl att misstänka att ett barn utsatts för

- 1) en gärning som är straffbar som sexualbrott enligt 20 kap. i strafflagen (39/1889), eller
- 2) en gärning som är straffbar som brott mot liv och hälsa enligt 21 kap. i strafflagen och vars föreskrivna maximistraff är fängelse i minst två år.

I strafflagens 20 kap *Sexualbrott* nämns en rad olika brottsrubriceringar. Dessa är:

- Våldtäkt
- Grov våldtäkt
- Sexuellt övergrepp
- Grovt sexuellt övergrepp

- Sexuellt utnyttjande
- Sexuellt antastande
- Olovlig spridning av sexuell bild
- Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel
- Erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person
- Koppleri
- Grovt koppleri
- Våldtäkt mot barn
- Grov våldtäkt mot barn
- Sexuellt övergrepp mot barn
- Grovt sexuellt övergrepp mot barn
- Sexuellt utnyttjande av barn
- Lockande av barn i sexuella syften
- Spridning av bild som på ett sexuell sätt visar barn
- Grov spridning av bild som på ett sexuell sätt visar barn
- Innehav av bild som på ett sexuell sätt visar barn
- Besökande av föreställning som på ett sexuell sätt visar barn.

I strafflagen 21 kap *Brott mot liv och hälsa* i nämns följande brottsrubriceringar, där det föreskrivna maximala straffet är minst 2 års fängelse:

- Dråp
- Mord
- Dråp under förmildrande omständigheter
- Barnadråp
- Misshandel
- Grov misshandel
- Förberedelse till grovt brott mot liv och hälsa
- Dödsvållande
- Grovt dödsvållande
- Grovt vållande av personskada
- Deltagande i slagsmål
- Framkallande av fara
- Utsättande.

I strafflagens 21 kap. finns även *lindrig misshandel, vållande av personskada* och *försummande av räddningsåtgärd*. Utifrån straffbestämmelserna för vardera brottet kan man konstatera att *lindrig misshandel, vållande av personskada* och *försummande av räddningsåtgärd* inte är sådana brott som anmälningsskyldiga måste göra en anmälan om till polisen. I delkapitel 5.3 presenteras information om rätten att anmäla uppgifter till polisen. Personer som är anmälningsskyldiga och på basis av det gör en brottsanmälan ska dessutom göra en barnskyddsanmälan (Institutet för hälsa och välfärd 2023). Polisen skall alltid kunna säkerställa anmälares identitet (Polisen, 2022). Detta betyder att en brottsanmälan inte kan göras anonymt.

4.3.1 Skäl att misstänka

Skäl att misstänka förutsätter inte en absolut säkerhet och inte heller sannolika skäl att misstänka. Däremot krävs en eller flera tydliga orsaker till att anmälan görs. Det vill säga misstanken skall

motiveras när anmälan görs. Den som anmäler behöver dock inga bevis på att brottet ägt rum eller veta vem som gjort sig skyldig till brottet. Att utreda och ta fram bevis hör till polisens uppgift. (Institutet för hälsa och välfärd 2023.) Skyldigheten att anmäla brott och tröskeln att det finns *skäl att misstänka* kan utlösas av till exempel barnets berättelse, beteende eller information som föräldrarna gett. När anmälan kommit till polisen bedömer polisen om förundersökning skall göras, det vill säga om det finns *skäl att misstänka* brott. (RP 164/2014, 151–152.) Det är alltså polisens uppgift att utreda ifall ett brott begåtts eller inte. Om man är osäker på fallet kan man konsultera en polis. På så vis kan man även vara säker på att åtgärder vidtas i tid, i stället för att ensam gå och fundera över när bevisen är tillräckliga. (Humppi & Ellonen 2010, 282–283.) Det är även möjligt att konsultera med polisen utan att namnge personen saken berör. Detta sänker anmälningströskeln, påskyndar informationen och förhindrar anmälningar som är felaktiga. (RP 164/2014, 151.) Syftet med att göra personer som stöter på barn i sitt arbete anmälningsskyldiga, är även att påskynda brottsundersökningen. (RP 164/2014.)

Polisen kan även bli tvungen att vidta åtgärder så att beslutet om att inleda förundersökning kan stödjas. På så vis kan obefogade brottsmisstankar undvikas. Det har till exempel blivit allt vanligare att den ena föräldern i en vårdnadskonflikt utan grunder brottsanmäler den andra förälderns uppträdande mot barnet. I dessa fall är anskaffning av förhandsuppgifter en bra början. Polisen bör dock ta dessa anmälningar på allvar och inte påverkas av fördomar. (Ellonen & Rantaekola 2016, 50–51.) Observera att det är polisens uppgift att vidta sådana förberedande åtgärder innan förundersökning inleds.

4.4 Underlåtenhet att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan

Enligt strafflagen (39/1889) 15 kap 10 § kan vem som helst bli skyldig till *Underlåtenhet att anmäla grovt brott*. Det innebär att en person har vetat om att ett grovt brott håller på att ske, men underlåter att anmäla brottet till myndigheter i tid, medan brottet kan förhindras. Anmälan kan förutom till myndigheter även göras till den person som hotas av brottet. Om anmälan inte görs och brottet eller ett straffbart försök äger rum, ska personen som underlåtit att anmäla dömas till bötesstraff eller högst sex månader fängelse. Till dessa grova brott hör till exempel *grov misshandel, våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn samt grovt sexuellt övergrepp mot barn*. (SL 15:10 §.) Detta handlar alltså om grova brott som ännu inte ägt rum och som en person vetat om, men inte anmält. Den person som har en nära relation med den som borde angivits döms inte för att ha underlåtit att anmäla om brottet (SL 15:10 §). Om anmälningsskyldigheten för anmälningsskyldiga försummas kan det vara straffbart som *försummelse av tjänsteplikt* (Räty 2019, 204). Enligt SL 40 kap 9 § lyder brottsbenämningen *brott mot tjänsteplikt* på följande vis:

Om en tjänsteman vid tjänsteutövning uppsåtligen, på något annat sätt än vad som nämns i detta kapitel eller i 11 kap. 9 a §, bryter mot sin tjänsteplikt enligt bestämmelser eller föreskrifter som ska iakttas i tjänsteutövning, och gärningen inte, med hänsyn till sin menlighet och skadlighet samt andra omständigheter som har samband med den, är ringa bedömd som en helhet, ska tjänstemannen för *brott mot tjänsteplikt* dömas till böter eller fängelse i högst ett år. (4.12.2009/990) - -

Huruvida denna brottsbenämning kunde tillämpas på daghemspersonal tas inte ställning till i detta lärdomsprov.

5 BESTÄMMELSERNAS TILLÄMPNING PÅ DAGHEMSPERSONAL

I detta kapitel presenteras hur lagens bestämmelser tillämpas på daghemspersonal. Detta kapitel utgår således främst från informationen som presenterades i kapitel 3 och 4. Ytterligare presenteras information om daghemspersonalens *sekretess* och *rätt att anmäla uppgifter* till polisen.

5.1 Barnskyddsanmälan

Det kom fram i delkapitel 4.2 att daghemspersonal är skyldiga att göra en barnskyddsanmälan till välfärdsområdet utan dröjsmål och trots sekretessbestämmelserna när personerna genom sin uppgift fått vetskap om att omsorg och vårdbehovet, faktorer som äventyrar barnets utveckling eller när barnets eget beteende kräver att barnskyddsbehovet utreds. För att skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan skall uppnås förutsätter det att daghemspersonalen känner till dessa omständigheter.

I början av lärdomsprovet, i delkapitel 1.3, presenterades forskning som visade på att daghemspersonal är osäkra på i vilka situationer barnskyddsanmälan skall göras. För att förtydliga detta presenteras i detta kapitel ytterligare information om detta och exempel listas. Institutet för hälsa och välfärd (2023) har på sin webbsida publicerat exempelsituationer på när barnskyddsanmälan bör göras. Huvudregeln är att barnskyddsanmälan bör göras när det finns en misstanke om att behovet av barnskydd för ett barn borde utredas. Detta kan till exempel bero på:

- vård eller omsorgsbrist
- barnets behov försummas
- missbrukarproblem, mentala problem eller en svårighet att orka för vårdnadshavaren
- svag ekonomi som riskerar barnets tillväxt eller omsorg.
- sexuellt utnyttjande eller misshandel eller hot om dylikt
- kommunikationsproblem mellan barnet och föräldern som är allvarlig. (Institutet för hälsa och välfärd 2023.)

Här blir det tydligt att misshandel är en sådan omständighet som gör att en barnskyddsanmälan bör göras. I delkapitel 4.2 kom det fram att "Personer som är anmälningsskyldiga och på basis av det gör en brottsanmälan dessutom ska göra en barnskyddsanmälan". Detta betyder att daghemspersonal vid misstanke om *misshandel* ska göra en anmälan både till polisen och barnskyddet.

Det kan vara till nytta att i ett tidigt stadium tala med vårdnadshavarna om det finns något kring barnet eller dess familjesituation som gör att en oro väcks. Ifall det är möjligt borde man samtala om barnskyddsanmälan och dess orsak tillsammans med barnet och vårdnadshavarna före barnskyddsanmälan görs. Det är även av stor vikt att tala om för vårdnadshavarna om anmälningsskyldigheten att göra barnskyddsanmälan, som till exempel polis och daghemspersonal har. Trots den här riktgivningen finns det inte några regler för de här diskussionerna. Man bör agera utifrån situationen och i akuta situationer skall barnskyddsanmälan göras direkt, trots att man inte talat med barnets vårdnadshavare före detta. Det är viktigt att känna till att det även finns situationer där barnskyddsanmälan inte skall samtalas om före åtgärder vidtagits. Sådana situationer kan vara när misstanke finns om att barnet utsatts exempelvis för *sexuellt utnyttjande* eller för *misshandel* av någon av sina föräldrar. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023.) I delkapitel 4.2 framkom att en barnskyddsanmälan även kan göras anonymt i en del fall.

5.2 Brottsanmälan

I delkapitel 4.3 framkom att anmälningsskyldiga måste göra en anmälan till polisen när det är fråga om följande brott:

- 1) en gärning som är straffbar som sexualbrott enligt 20 kap. i strafflagen (39/1889), eller
- 2) en gärning som är straffbar som brott mot liv och hälsa enligt 21 kap. i strafflagen och vars föreskrivna maximistraff är fängelse i minst två år.

Det konstaterades även i delkapitel 3.2 och 4.3 att *lindrig misshandel, misshandel och grov misshandel* hör till *brott mot liv och hälsa*. Däremot uppfyller endast *misshandel* och *grov misshandel* straffkriterierna på ett maximistraff för fängelse i minst två år. Utifrån detta kan man konstatera att daghemspersonal hör till de anmälningsskyldiga och de är skyldiga att göra en anmälan till polisen vid misstanke om *misshandel* och *grov misshandel*. I delkapitel 5.3 presenteras information om rätten att anmäla uppgifter till polisen. I kapitlet framkommer till exempel daghemspersonalens *rätt anmäla uppgifter om lindrig misshandel* till polisen.

I delkapitel 3.2 presenterades innebörden och skillnaden mellan *misshandel, grov misshandel* och *lindrig misshandel*. Detta betyder inte att daghemspersonalen skall göra den juridiska bedömningen på om ett visst brott begåtts eller inte. Detta betyder inte heller att daghemspersonal skall göra

bedömningen om det rör sig om *lindrig misshandel*, *misshandel* eller *grov misshandel*. Tanken är endast att upplysa om vad dessa brott innebär. Vid vetskap om vad olika brott innebär kan det även vara lättare att känna igen dem. Generellt kan man utgå ifrån att vid misstanke om misshandelsbrott ska brottsanmälan göras. Det är sedan polisens uppgift att sätta en brottsrubricering på händelsen. Tröskeln för polisen att ta emot en brottsanmälan är även väldigt låg.

5.2.1 När har daghemspersonalen skäl att misstänka brott?

Daghemspersonal är skyldiga att göra en anmälan till polisen, trots sekretessbestämmelserna, när de har *skäl att misstänka* att ett barn blivit utsatt för *misshandel*. Många som arbetar med barn anser att det svåraste med misstankar om *våld* och *övergrepp* är att avgöra när det finns tillräckligt med bevis om att brott faktiskt skett, så att brottet kan anmälas vidare (Humppi & Ellonen 2010, 282–283). Detta tyder på att daghemspersonal inte tänker på när *skäl att misstänka* uppfylls, utan när bevisen är tillräckliga. I delkapitel 4.3 beskrivs tröskeln *skäl att misstänka*. Där kommer det fram att tröskeln *skäl att misstänka* är låg och att det slutligen är polisens uppgift att avgöra om det finns skäl att misstänka brott för att starta en förundersökning. I delkapitel 4.3 kommer det även fram att det är polisens uppgift att samla in bevis. Detta betyder att daghemspersonal inte ska avgöra när bevisen är tillräckliga, utan deras uppgift är att göra brottsanmälan när omständigheterna kräver det, vilket framkom i delkapitel 4.3 och 5.1.

5.2.2 Samarbete mellan polis och daghemspersonal

I avsnitt 3.3.2 presenterades samarbete mellan olika myndigheter när barn misstänks ha blivit utsatt för brott. Polisen behöver ibland samarbeta med dem som varje dag tar hand om eller har kontakt med barn, vilket är daghemspersonalen. Daghemspersonalens roll blir då främst att framställa information. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 39.) När det handlar om förhandsuppgifter och förundersökning, är det till fördel att veta att daghemspersonal följer med barnet och att saker som berör barnet dokumenteras. Dessa iakttagelser och dokument kan handla om användbar förhandsinformation för polisen. Daghemspersonalen kan även fungera som vittnen i en förundersökning. Främst när barn själv berättat om vad som hänt till någon av daghemspersonalen kommer detta på fråga. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 39.)

5.3 Daghemspersonalens sekretess och rätt att anmäla uppgifter till polisen

Enligt lagen om småbarnspedagogik 2 kap 4–5 § ska man när småbarnspedagogik planeras, ordnas och erbjuds se till det som är bäst för barnen och kommuner har en skyldighet att ordna

småbarnspedagogik i den utsträckning behovet förutsätter. Enligt lagen om småbarnspedagogik 2 kap 7 ska kommunen även vid ordnandet av småbarnspedagogik föra ett samarbete med olika instanser, till exempel med barnskyddet.

En del bestämmelser som finns i Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) tillämpas även på småbarnspedagogiken som anordnas av privata serviceproducenter. Sådana bestämmelser handlar om sekretess, den rätt en part har att ta del av en handling och lämnande av uppgifter som finns i en handling som är sekretessbelagd. Utöver det som är stiftat i Lagen om offentlighet i myndigheters verksamhet är uppgifter som handlar om barns stödbehov och stödåtgärder och sådana genomföranden eller bedömningar som gjorts av ett barn personliga egenskaper sekretessbelagda. Till exempel är barns individuella planer för småbarnspedagogiken sekretessbelagda. (Lag om småbarnspedagogik 8:40 §.) Planerna innehåller information om småbarnspedagogikens mål och hur de ska uppnås för det enskilda barnet. (Lag om småbarnspedagogik 5:23 §)

Efter att en myndighet har gjort en anmälan till polisen har polisen rätt att få sekretessbelagda uppgifter som har haft ett samband med att anmälan gjordes och som är nödvändiga för att utreda anmälan. Myndigheter har inte möjlighet att vägra att lämna ut denna typ av information. (Räty 2019, 223.)

Det finns även undantag beträffande sekretessen. Undantagen berör en hel del saker kring barns behov av stöd och behov av småbarnspedagogik som daghemspersonal får dela med varandra och andra i lagen uppräknade instanser. (Lag om småbarnspedagogik 8:41 §.) Utöver detta stadgas i lagen om småbarnspedagogik 8 kap 41 § följande:

Den som fullgör sådana uppgifter som avses i denna lag har, oavsett skyldigheten att iaktta sekretess, rätt att till polisen anmäla uppgifter som är nödvändiga för bedömningen av ett hot mot liv eller hälsa eller för förhindrande av en hotande gärning, om han eller hon vid fullgörandet av uppgifterna har fått kännedom om omständigheter som ger skäl att misstänka att någon löper risk att bli utsatt för våld.

I denna bestämmelses egen regeringsproposition från 2018 kommer det inte fram på vilket vis bestämmelsen bör tolkas, utan en hänvisning görs till lagändringen som presenteras i regeringspropositionen RP 333/2014 (RP 40/2018, 110). Detta betyder att även regeringspropositionen från 2014 kan beaktas här.

Enligt regeringspropositionen (333/2014, 6) var syftet med bestämmelsen bland annat att öka möjligheterna för myndigheter att förebygga och förhindra våld i hemmen genom att skapa ett bättre informationsutbyte myndigheter och aktörer emellan. I regeringspropositionen (333/2014, 6) nämns

även att antalet våldsbrott som anmäls till polisen ökar, till följd av bestämmelsens ikrafttagande. I anslutning till Lagen om klientens ställning beskrivs bestämmelsen *kunna användas* på så vis att en person kan "på eget initiativ lämna ut uppgifter i anslutning till skyddet för liv och hälsa redan när en hotbedömning görs.". (RP 333/2014, 7).

I bestämmelsen nämns "omständigheter som ger skäl att misstänka att någon löper risk att bli utsatt för våld" (Lagen om småbarnspedagogik 8:41 §). Detta kan tolkas betyda att daghemspersonal har möjlighet att på förhand anmäla en gärning som ännu inte inträffat till polisen. Daghemspersonal behöver alltså inte veta att ett brott redan ägt rum. I sin tur kan man tänka sig att polisen kan ingripa i situationen och således kan gärningen förbli ogjord. Man kan även tänka sig att misstanken kan uppstå till exempel av en händelse som redan ägt rum.

Bestämmelsen enligt Lagen om småbarnspedagogik 8:41 § tar inte noggrannare ställning till hurdana händelser eller brott detta kan tillämpas på. I delkapitel 3.1 presenterades begreppet *våld* och i delkapitel 3.2 presenterades brottsbenämningen *misshandel*. Utifrån det kan man dra slutsatsen att till exempel *misshandel* och *fysiskt våld* kunde vara sådant våld som kan anmälas till polisen om det finns *skäl att misstänka* att någon riskerar utsättas för det. Detta gör att även *skäl att misstänka* en händelse som motsvarar lindrig misshandel kan anmälas till polisen. Daghemspersonal har alltså rätt att anmäla sådana uppgifter till polisen, oavsett sekretessbestämmelserna.

I Lagen om småbarnspedagogik 8:41 § är det värt att notera att termerna *uppgifter* eller *omständigheter* används. Det vill säga daghemspersonal behöver endast anmäla uppgifterna eller omständigheterna till polisen genom att berätta om dem. Daghemspersonalen behöver inte veta om det är fråga om brott eller vilket brott det är frågan om.

6 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med denna undersökning var att reda ut daghemspersonalens rättigheter och skyldigheter att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott. Tanken var även att ta reda på hur daghemspersonal skall gå till väga för att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan. Forskningsfrågan i lärdomsprovet löd: "När har daghemspersonal rättighet och skyldighet att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott?". Jag valde att använda mig av *rättsdogmatisk metod* eftersom det var lagstiftning jag skulle redogöra för, tolka och dra samband mellan. Jag valde ut lagstiftning som tangerar mitt ämne och därefter redogjorde jag i undersökningen för lagarnas syfte, likheter och olikheter. Efter det presenterade även befintlig utvald lagstiftning i min undersökning. Jag tog även fram regeringspropositioner, domstolsavgöranden, expertutlåtanden och

myndighetsanvisningar för att klargöra hur andra anser att lagen skall tolkas. Under undersökningens gång jämfördes lagtexten och källorna.

Under skrivprocessen var det utmanade att hitta rättsvetenskapliga källor och tidigare forskning kring ämnet. Jag kunde till exempel inte hitta forskning som tidigare behandlat samma forskningsfråga. Detta gjorde att jag fick samla information från många olika källor som tangerade mitt ämne och min forskningsfråga. Trots detta anser jag att de olika källorna bidragit till resultatet och en tydlig bild av vilka rättigheter och skyldigheter daghemspersonal har gällande att göra brottsanmälan och barnskyddsanmälan när ett barn misstänks ha blivit utsatt för misshandelsbrott. Detta kan ha varit oklart tidigare, eftersom lagen kan anses svårtolkad och därför tar man till andra källor som till exempel Institutet för hälsa och välfärds webbsida som till viss del använder helt andra definitioner på olika begrepp.

Resultatet i denna undersökning visar att daghemspersonal har en skyldighet att göra en brottsanmälan till polisen när det finns *skäl att misstänka* att ett barn blivit utsatt för en rad olika brott. Till dessa brott hör bland annat *misshandel* och *grov misshandel*. Omständigheter och uppgifter kring *lindrig misshandel* har daghemspersonal rätt att anmäla till polisen för bedömning av ett hot mot liv eller hälsa eller för förhindrande av en hotande gärning eller när det finns *skäl att misstänka* att någon riskerar att utsättas för våld. En brottsanmälan kan göras på olika vis. Vid en nödsituation eller när behovet av myndighetshjälp är brådskande eller när man befارar eller vet att fara föreligger för liv, hälsa, miljö eller egendom bör man ringa nödnumret, 112. En brottsanmälan kan göras vid en polisstation när stationen är öppen och tar emot brottsanmälningar. I dag kan även elektroniska brottsanmälningar göras.

Daghemspersonal skall göra barnskyddsanmälan utan dröjsmål och trots sekretessbestämmelserna när de genom sin uppgift fått vetskap om att omsorg och vårdbehovet, faktorer som äventyrar barnets utveckling eller att barnets egna beteende kräver att barnskyddsbehovet utreds. Till exempel kräver misshandelsbrott att daghemspersonal gör en barnskyddsanmälan. Barnskyddsanmälan skall i första hand göras till kommunens välfärdsområde där barnet är bosatt. Barnskyddsanmälan görs genom att ta kontakt med det ifrågavarande välfärdsområdets socialjour eller genom att i brådskande tillstånd ringa nödnumret 112. Barnskyddsanmälan kan göras genom att ringa eller fylla i en blankett till socialjouren eller genom att personligen uppsöka socialjourens byrå.

Generellt är tröskeln för att göra en brottsanmälan och barnskyddsanmälan låg. Vid osäkerhet kan man även konsultera polisen eller barnskyddet. Tanken är även att daghemspersonal ska ha nytta av detta lärdomsprov genom information som framkommit i lärdomsprovet och genom att ha information samlad på ett och samma ställe. På så vis kan det vara lättare för daghemspersonal att till exempel

hitta relevant information och olika källor. Polisen kan även ha en nytta av arbetet när de möter daghemspersonal i sitt arbete.

Jag konstaterade tidigare att både reliabiliteten och validiteten är viktiga för att slutresultatet ska bli så bra som möjligt i ett lärdomsprov. Det kan anses att både reliabiliteten och validiteten är på en bra nivå i detta lärdomsprov. Å ena sidan kan man anse att reliabiliteten kunde varit ännu högre om jag till exempel hittat fler rättsvetenskapliga källor. Å andra sidan kan man anse att de icke-rättsdogmatiska källorna har behövts för att reda ut varför oklarheter finns. Jag konstaterade tidigare att de olika källorna och det varierande innehållet i dem kan skapa olika uppfattningar. Dessa uppfattningar är bra att lyfta fram för att belysa problemet. Den breda källanvändningen kan på så visa anses höja reliabiliteten. Gällande validiteten anser jag att ett korrekt metodval gjordes och information som är bra att känna till lyftes fram i bakgrundsmaterialet.

När jag valde mitt lärdomsprovämne hade jag många förslag på forskning som kunde göras. Ett av dem var att undersöka hur daghemspersonal i Österbotten förhöll sig till och arbetade utifrån att göra barnskyddsanmälningar och brottsanmälningar till barnskydd och polis. Ett annat alternativ var att undersöka hur daghemspersonal bemöter barn som misstänks blivit utsatta för brott. Jag anser att dessa frågor kan undersökas i andra undersökningar för att bidra till ökad förståelse för daghemspersonalens arbete och sprida mera kunskap om ämnet.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att ämnet är komplext och många saker behöver tas i beaktande när daghemspersonalen upptäcker att barn kan ha råkat ut för misshandelsbrott. Jag hoppas att detta lärdomsprov har hjälpt till med att förstå saker som tidigare kunde upplevas som svåra. Ett steg i att hjälpa ett barn som blivit utsatt för misshandelsbrott är att göra brottsanmälan och barnskyddsanmälan. Utifrån detta kan man även dra slutsatsen att både daghemspersonalen, barnskyddet och polisen har en möjlighet att skapa trygghet för barn.

REFERENSER

Barnombudsmannen 2023. *FN:s konvention om barns rättigheter*. Hämtad: 2.5.2023.

<https://lapsiasia.fi/sv/konvention-om-barnets-rattigheter>

Björkqvist, Janette 2015: Eerikas sista år. *Hufvudstadsbladet*. Hämtad: 1.10.2023

<http://gamla.hbl.fi/nyheter/2015-02-26/726081/eerikas-sista-ar>

Dannefjord, Per 1999: *Metod och Problem -en inledning till sociologisk analys*. Växjö universitet, Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap, Institutionen för samhällsvetenskap.

Ekholm, Malin 2014: Två år sedan Eerika-fallet - vardagen på barnskyddet har inte förändrats. *Svenska Yle*. Hämtad: 26.10.2023

<https://svenska.yle.fi/a/7-788761>

Ellonen, Noora & Rantaeskola, Satu 2016: *Utredningar av vålds- och sexualbrott mot barn*. Polisyreshögskolan. Tammerfors.

Hindberg, Barbro 2006: *Sårbara barn – att vara liten, misshandlad och försummad*. Grafiska punkten, Växjö.

Hirvonen, Ari 2011: *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki.

Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora 2010: *Lapsin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö*. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010.

Institutet för hälsa och välfärd 2021. *Ordlista över våldsbegrepp*. Diskussionsunderlag 13/2021. Hämtad: 08.10.2023

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143062/URN_ISBN_978-952-343-706-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Institutet för hälsa och välfärd 2023. *Anmälningsskyldighet*. Hämtad: 14.10.2023

<https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/skyldighet-att-anmala-vald-mot-barn/vem-har-anmalningsskyldighet->

Institutet för hälsa och välfärd 2023. *Brottsanmälan*. Hämtad: 30.10.2023.

<https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/skyldighet-att-anmala-vald-mot-barn/polisanmalan>

Institutet för hälsa och välfärd 2023. *Handbok för barnskyddet*. Barnskyddsanmälan. Hämtad: 3.6.2023

<https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/barnskyddsanmalan>

Institutet för hälsa och välfärd 2023. *Misstanke om våld*. Hämtad: 04.11.2023

<https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/misstanke-om-vald>

Institutet för hälsa och välfärd 2023. *Statistikrapport 24/2023*. Hämtad: 21.06.2023

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Statistikrapport%2024_2023%20Huvudresultat%20p%c3%a5%20svenska.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Institutet för hälsa och välfärd 2023. *Våld mot barn*. Hämtad: 09.10.2023

<https://thl.fi/sv/web/vald/vald-mot-olika-grupper/vald-mot-barn>

Kjällman, Petra 2011: *Rikoksen uhrin käsikirja*. PS-kustannus. Jyväskylä.

Kolehmainen, Antti 2015: *Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä*. I verket: *Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteelisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Miettinen, Tarmo. Kokoomateos 2016.

Korkman, Julia 2022: *Minnets makt: Berättelser från rättssalen*. Schildts & Söderstöms. Helsingfors.

Lahola, Heidi-Jessica 2014: *”Man tänker nog till en och två och tre gånger...” - En kvalitativ studie om barnträdgårdslärares upplevelser och uppfattningar om barnskyddsanmälningar*. Examensarbete för Socionom (YH)-examen.

Mattson, Isabella 2015: *Två socialarbetare dömda i Eerika fallet*. Svenska Yle. Hämtad: 01.10.2023

<https://svenska.yle.fi/a/7-952461>

Niemi, Matti Ilmari 2017: *Lainopillisen tiedon objektiivisuudesta*. Lakimies, 115: 950–969.

Patel, Runa & Davidsson Bo 2016: *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidsson, Bo 2019: *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Polisen 2022. *Brott mot barn*. Hämtad: 09.10.2023

<https://poliisi.fi/sv/barn-som-brottsoffer>

Polisen 2022. *Brottsutredning*. Hämtad: 20.05.2023

<https://poliisi.fi/sv/undersokning-av-brott>

Polisen 2023. *Gör brottsanmälan*. Hämtad: 20.05.2023

<https://poliisi.fi/sv/gor-en-brottsanmalan>

Polisen 2023. *Tjänster för företag och sammanslutningar*. Hämtad: 06.10.2023

[Brottsärenden | Polisens elektroniska tjänst \(poliisi.fi\)](#)

Polisen 2023. *Polisens rådgivningstjänst*. Hämtad: 15.10.2023

<https://poliisi.fi/sv/riksomfattande-radgivningstjanst>

Polisstyrelsen 2019. *Ett barn i polisverksamhet och vid förundersökningar*. Anvisning. POL-2019-34669. Hämtad: 1.6.2023

<https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2019-34669,+23.12.2019+Ett+barn+i+polisverksamhet+och+vid+f%C3%B6runders%C3%B6kningar.pdf/d346a3ea-29d2-ce76-b9f1-0aa9b8fc662a/POL-2019-34669,+23.12.2019+Ett+barn+i+polisverksamhet+och+vid+f%C3%B6runders%C3%B6kningar.pdf?t=1668604623586>

Räty, Tapio 2019: *Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen*. Edita Publishing Oy. Helsingfors.

Smits, Jan M. 2015: *What Is Legal Doctrine? On The Aims and Methods of Legal-Dogmatic Research*. Faculty of Law Maastricht University.

Siltala, Raimo 2003: *Oikeustieteen tieteenteoria*. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki. I verket: *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Hirvonen, Ari 2011. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki.

Social- och hälsovårdsministeriet. *Barnskydd. Statsrådet och ministerierna*. Hämtad: 20.05.2023

<https://stm.fi/sv/barnskydd>

Sundström, Janina 2014: *"Vi väntar och ser..." En kvalitativ studie i hur daghemspersonal hanterar misstänkt försummelse av barn*. Examensarbete för socionom (YH)-examen. Vasa. Hämtad: 10.10.2023

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/73726/LP3_1%20pdf.pdf?sequence=1

Statistikcentralen 2022: *Antalet fall av familjevåld som kommit till myndigheternas kännedom och där offren var minderåriga ökade med 6,7 procent*. Hämtad: 5.11.2023

<https://www.stat.fi/sv/publikation/cktocq0y01p8v0b00pnkr0hu6>

Steven, Lucas 2020: *Tecken på att barn far illa*. Barnhälsovården, Uppsala. Hämtad: 09.10.2023

<https://www.rikshandboken-bhv.se/livsvillkor--levnadsvanor/barn-som-riskerar-att-fara-illa---oversikt/tecken-pa-att-barn-far-illa/>

Svenska Yle 2015: *Fallet Eerika i ett nötskal*. Hämtad: 01.10.2023

<https://svenska.yle.fi/a/7-897384>

Tolvanen, Matti & Silvennoinen, Elisa 2023: *Selvitys henkisen väkivallan rangaistavuudesta ja vainoamisen oikeuskäytännöstä Suomessa*. Oikeusministeriö Helsinki. Hämtad: 09.10.2023
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164912/OM_2023_20_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuori, Kaarlo 2000: Kriittinen oikeuspositivismi. WSLT, Helsinki. I verket: *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Hirvonen, Ari 2011. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki.

Vanharanta, Laura & Rantala, Sari 2022: *Päiväkotien ja poliisin välinen yhteistyö lasta koskevissa rikosasioissa*. Lärdomsprov. Tammerfors: Polisyrkeshögskolan. Hämtad: 20.05.2023
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/751178/ON_Rantala_Vanharanta.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Världshälsoorganisationen 2023. *The VPA Approach*. Hämtad: 07.10.2023
<https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>

Officiella källor skrivna på svenska:

RP 225/2009 rd. Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen, 4 och 20 kap. i fängelselagen samt 2 kap. 5 § i häktninglagen. Hämtad: 12.10.2023
<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2009/20090225.pdf>

RP 78/2010 rd. Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 21 kap. 16 § i strafflagen. Hämtad: 05.10.2023
<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2010/20100078.pdf>

RP 333/2014 rd. Regeringen proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 18 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, 13 § i lagen om patientens ställning och rättigheter, 40 § i lagen om grundläggande utbildning, lagen om grundläggande konstundervisning, 23 § i lagen om elev- och studerandevård, 21 a § i lagen om fritt bildningsarbete, 43 § i lagen om yrkesutbildning, 32 § i gymnasielagen, 90 a § i universitetslagen, 65 § i yrkeshögskolelagen, ungdomslagen, 86 § i räddningslagen och 20 § i lagen om nödcentralsverksamhet. Hämtad 31.10.2023
<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2014/20140333.pdf>

RP164/2014 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till socialvårdslag och vissa lagar som har samband med den. Hämtad: 12.10.2023
<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2014/20140164.pdf>

RP 40/2018 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om småbarnspedagogik. Hämtad: 31.10.2023

<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2018/20180040.pdf>

Officiella källor skrivna på finska:

HE 94/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi. Luettu: 27.10.2023

<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/1993/19930094#idm46494957373168>

Helsingin hovioikeus 2015. Helsingin hovioikeuden tuomio ammattiliiton entisen puheenjohtajan Timo Rädyn asiassa R 14/809. Luettu: 26.11.2023

https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsingin_hovioikeus/tiedotteet2014/2015/IH6QBhbDb/Tiedote_R_14-809.pdf

KKO:1993:151. Pahoinpitely. Luettu: 31.10.2023

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1993/19930151>

KKO:2002:2. Pahoinpitely. Luettu: 05.10.2023

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2002/20020002>

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Luettu: 26.10.2023

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Officiella källor skrivna på engelska:

European court of human rights 02.12.2008. Case of Juppala v. Finland. Read: 14.10.2023

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2008/20084409>